

ADLİYE

Ceridesi

Sayı: 7

Temmuz 1935

İÇİNDEKİLER

Yeni vazife alanlar

Adliye Vekilinin bir sirküleri

Vekillikçe yapılan tamimler

Hakimler kanununun tatbiki etrafında

Cezaî sistem (İngilizceden)

Pr. Dr. Werner Sombart ve eserleri

Sovyet Rusyanın ceza sistemi

Federal mahkeme kararları

Prof. Es. Arsebük

Dr. Şinasi Zihni

Dr. Hüseyin Avni

H. Baykara

Profesör Es. Arsebük

1956 SA 94

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Mecmuaya bastırılmak istenen her yazı doğrudan doğruya Vekillîğe gönderilir. Mevzuu tamamlanmamış makaleler veya eserlerin neşrine başlanamaz. Her yazı 10 satırı geçmiyecek şekilde bir hülâsayı ihtiva etmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

ADLIFE

Certified

January 1935

Page 1

RECEIVED

Yonville, California
Adlife, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California

1935

Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California
Yonville, California

YNI VAZİFE ALANLAR:

Açık olan adliye vekâleti müsteşarlığına ceza işleri umum müdürü Hasan Şafiyettin Menemenci oğlu tayin edilmiştir. 6/6/935

Açık olan 40 lira maaşlı İstanbul azalığına muvafakatile İstanbul sulh hâkimlerinden Atıf, 35 lira maaşlı İstanbul sulh hâkimliğine muvafakatile İstanbul aza muavini Tahsin, 30 lira maaşlı İstanbul aza muavinliğine Yabanabat M. U. si Necati, 30 lira maaşlı Niğde aza muavinliğine Edirne icra memuru Kâmil, 30 lira maaşlı Alaşehir sorgu hâkimliğine talebile Çiçekdağı sorgu hâkimi Azmi 30 lira maaşlı Adana M. U. muavinliğine Adana icra memuru Nadide tayin edilmiştir. 6/6/935

Açık olan Temyiz mahkemesi azalıklarına adliye vekâleti eski müsteşarı Ferit ve adliye baş müfettişi Salih Hilmi tayin edilmiştir. 12/6/935

Açık olan adliye Baş Müfettişliği tahsisatı karşılık tutulmak suretile ikinci sınıf adliye müfettişliğine Van asliye mahkemesi reisi Remzi ve açık bulunan üçüncü sınıf adliye müfettişliğine Zonguldak asliye mahkemesi reisi Ahmet Kâzım tayin edilmiştir. 12/6/935

Açık olan 80 lira maaşlı Konya reisliğine talebile Kütahya reisi Sadık, 80 lira maaşlı Antalya reisliğine temyiz raportörü Necati, 70 lira maaşlı Zonguldak reisliğine temyiz raportörlerinden Ekmel, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne terfian baş müddeiumumi muavinlerinden Abdülkadir, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Adana müddeiumumisi Münir, 70 lira maaşlı Kütahya reisliğine memuriyetinin ilgasile vazifesiz kalan Ankara ceza hâkimi Asım, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne İstanbul üçüncü hukuk reisi Zeki, 70 lira maaşlı İstanbul üçüncü hukuk reisliğine temyiz raportörlerinden Ali Rıza, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Erzurum reisi Sadık, 70 lira maaşlı Erzurum reisliğine temyiz raportörlerinden İbrahim Kâzım, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Elâziz reisi Sami, 70 lira maaşlı Elâziz reisliğine temyiz mahkemesi raportörlerinden Mehmet Ata, 70 lira maaşlı temyiz raportör-

lûğüne İstanbul asliye reislerinden Necip Nadir, 70 lira maaşlı İstanbul asliye reisliğine temyiz raportörlerinden Sadettin, 70 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Konya müddeiumumisi Ahmet, 70 lira maaşlı Adana müddeiumumiliğine eski Kırşehir cinayet müddeiumumisi Ahmet Tefik, 70 lira maaşlı Üsküdar sorgu hâkimliğine memuriyetinin ilgasile vazifesiz kalan İzmir ceza hâkimi Yümnü, 55 lira maaşlı baş müddei umumî muavinliğine temyiz raportörlerinden Mehmet Senai, 55 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Trabzon müddeiumumisi Ahmet Remzi, 55 lira maaşlı Trabzon müddeiumumiliğine temyiz raportörlerinden Mehmet Nuri, 55 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Mersin Hukuk hâkimi Ali Rıza, 55 lira maaşlı Mersin hukuk hâkimliğine temyiz raportörlerinden İsmail Mazhar, 55 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Antalya reisi Servet. 55 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Üsküdar müstantik azasından Osman Nuri, 55 lira maaşlı Konya müddeiumumiliğine temyiz raportörlerinden Sabri, 55 lira maaşlı temyiz raportörlüğüne Bartın reisi Saffet, 55 lira maaşlı Kozan müddeiumumiliğine temyiz raportörlerinden Emin Ferdi, 55 lira maaşlı Van reisliğine terfian baş müddei umumî muavinlerinden Ömer Lûtfi, 55 lira maaşlı Arapkir hâkimliğine eski Adana sulh hâkimi Ali Fehmi, 55 liramaaşlı Bitlis hukuk hâkimliğine eski Gelibolu asliye reisi Ahmet Rifat, 45 lira maaşlı Bartın reisliğine Çorum müddeiumumisi Tahsin, 45 lira maaşlı Çorum müddeiumumiliğine talebile Kozan müddeiumumisi Zeynelâbidin, 45 lira maaşlı Kâhta hâkimliğine eski İzmir istinaf müddeiumumî muavini Mustafa Reşit, 45 lira maaşlı Pertek hâkimliğine eski İstanbul sulh hâkimi Şevket, 45 lira maaşlı baş müddeiumumi muavinliğine eski Karasi ağır ceza azası Kâzım, 45 lira maaşlı mesudiye hâkimliğine eski Eskişehir birinci hâkim muavini Ahmet Raif, 45 lira maaşlı Tarsus müddeiumumiliğine baş müddeiumumî muavinlerinden Rifat, 45 lira maaşlı Akçadağ hâkimliğine eski Edirne azası Ahmet Refik, 45 lira maaşlı Sivrihisar hâkimliğine eski Canik sulh hâkimi Mehmet Faik, 45 lira maaşlı Refahiye hâkimliğine eski Muğla azası Mehmet Fevzi, 45 lira maaşlı Tercan hâkimliğine eski kocaeli müddeiumumisi Mahmut Memduh, 40 lira maaşlı Adıyaman hâkimliğine askerliği dolayısıyla açığa çıkarılan Sungurlu müddeiumumisi Recai, 40 lira maaşlı Çapakcur hâkimliğine eski Eğirdir hâkimi Hamdi, 40 lira maaşlı Siirt azalığına eski Nevşehir cinayet müddeiumumisi Mehmet Nazım, 40 lira maaşlı Kemah hâkimliğine eski Keşan hâkimi Hüseyin, 40 lira maaşlı Pasinler hâkimliğine eski Çorlu hâkimi Şerafettin, 40 lira maaşlı Midyat hâkimliğine eski Alâiye aza mülâzımı Ahmet Vefik, 40 lira maaşlı Dersim hâkimliğine eski Balye reisi Hüseyin Süreyya, 40 lira maaşlı Kelkit hâkimliğine

eski Menemen asliye reisi Mustafa Kemalettin, 40 lira maaşlı Alucra hâkimliğine eski Muş aza mülâzımı Recep, 40 lira maaşlı Kars azalığına talebile Sivrihisar hâkimi Ali Sabri, 40 lira maaşlı Ermenak hukuk hâkimliğine eski Milâs hukuk hâkimi Süleyman Şevki, 35 lira maaşlı Yıldızeli hâkimliğine eski Kırkağaç müddeiumumisi Esat, 35 lira maaşlı baş müddeiumumî muavinliğine sabık hâkimlerden vekâlet teftiş hey'eti mümeyyizi İstirazburg Darülfünunundan doktorasını veren Orhan Nezihi, 35 lira maaşlı Gönen azalığına talebile Sultaniye hâkimi Rifat Korkut, 30 lira maaşlı baş müddeiumumî muavinliğine eski Kemah müddeiumumisi Esat Adil, 30 lira maaşlı baş müddeiumumî muavinliğine eski Düzcce aza mülâzımı Bekir Sıtkı, 30 lira maaşlı baş müddeiumumî muavinliğine eski Ordu aza mülâzımı Mefharet, 30 lira maaşlı Bolvadin müddeiumumiliğine eski Çemişkezek müddeiumumisi Züyyin, 30 lira maaşlı Beyşehir müddeiumumiliğine eski Erciş müddeiumumisi Osman Tarık, 30 lira maaşlı Balıkesir müddeiumumî muavinliğine eski Çölemerik müstantığı Cevdet, 30 lira maaşlı Akdağmadeni müddeiumumiliğine eski Cizre müddeiumumisi Yahya tayin edilmiştir.

Adliye vekilinin bir sirküleri

«Aşağıdaki yazıların hâkimlik ve müddei umumilik sınıfında bulunan bütün arkadaşlarıma imza mukabilinde tevdiini ve imzaların yanına sicil numaralarının da yazdırılmasını ve elde edilecek makbuzların bir liste halinde bizzat bana gönderilmesini dilerim.»

«Vekillikteki merkez bürosu ile temyiz mahkemesinde kurulan büro bana işlerin durumunu her ay bildirmektedir. Aldığım rakamlar her ay her birerlerinize nekadara iş geldiğini, bunlardan nekadarını çıkarıldığını, kararlarınızdan nekadarının bozulduğunu gösteriyor. Bu senenin başındanberi geçen beş aylık bir zaman zarfında iş nekadara az gelirse gelsin, çıkarılan işlerin gelen işlerden hemen bir çok yerlerde az olduğunu ve böylece birikinti yekûnunun gittikçe artmakta bulunduğunu görmekteyim. Bu hal işlerin halledilmeyerek sürüncemede bırakıldığına dair her taraftan yükselen şikâyetlerin hiç de haksız olmadığını gösteriyor. Bu günkü hayatın icapları ihtilâfların en çabuk bir tarzda hallini istilzam eder. Aylarca ve yıllarca uzatılan bir dava, mevzuunu tamamen kaybetmiş demektir. Çünkü adaletin nimeti onun sür'atle yerine getirilmesindedir, ve burada hâkimlerin vazifesi iş saatile de mukayyet değildir. Günün işlerini bitirmeden vazifelerinizin başından ayrılmamalısınız. Saati geldiği zaman daireden çıkmak o günkü işini bitiren arkadaşların hakkıdır. Halbuki tetkik ve müzakereye bırakılmış davaların tetkik olunamadığı bahanesile başka günlere atıldığı, kalemce yapılması lâzımgeien işlerin ihmal olunduğu ve böylece davaların sürüncemede kaldığı görülüyor, Bunlara nihayet vermek zamanı artık çoktan gelmiş ve hattâ geçmiştir.»

«Bilirsiniz ki hâkimler kanunu sizlerin terfi etmelerinizi iki şartla takyit ediyor.»

«Birincisi bozma nisbetindeki azlık; ikincisi iş görme nisbetindeki çokluk.»

«Filhakika hâkimler kanununun 40, 41 ve 45 inci maddeleri bozma nisbetine dair olan esasları ihtiva ettiği gibi ta namzetlik devresinden itibaren (madde: 30, fıkra B, madde 31 ve 39) en yüksek hâkimliğe kadar (madde 49 ve 96) çalışma mecburiyetini göz önünde tutmuş ve her iki husus için de bir takım müeyyideler koymuştur. Bütün bunlara rağmen iş görme bakımından aldığım neticeler hiç de sevindirici bir mahiyette değildir.»

«Türkiye mahkeme ve hâkimleri, bir ay içinde gelmiş olan iş miktarından vasatî olarak fazlasını çıkarabilmelidirler ki Adliye makemiz bir selâh devresine girmiş sayılabilsin.»

«Şurasını da haber rereyimki mahkeme ve hâkimlerimizin çıkarmakta oldukları iş miktarı komşu memleketlerinkine nazaran oldukça düşüktür. Bir kaç ay sonra mahkemelerimizin gördükleri iş miktarını neşre başlayacağım. Umarım ki hâkim arkadaşlarım işlerin görülmemiş olmasından doğan mesuliyetin kanunî neticelerini haklarında tatbik ettirmeye meydan vermezler.» 3/7/935

Adliye Vekili

HUKUK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

Noterlerin kâğıt koyacakları
ciltbentler hakkında

Noter ve noter muavinleri kâğıtlarını adî kartonlar içerisinde saklamakta olduklarından herhangi bir kâğıdın değiştirilmesine müsait olan bu vaziyetin düzeltilmesi noter kanununun 28 inci maddesini değiştiren 1402 sayılı kanunun kabul ettiği veçhile bu kâğıtların saklanmasına mahsus olan ciltbentlerin ne demek olduğunun tayin edilerek Noterlere bildirilmesi teftiş raporlarında bildirilmesi üzerine iş incelendi.

Noter kanununun bazı maddelerini değiştiren 1402 sayılı kanunun 6 ncı maddesinde noter kâğıtlarının mazbut ve muntazam dosyalar içinde saklanacağı ve bu dosyaların 200 den 250 ye kadar işi muhtevi olacağı ve bu sayıya varmasa bile nihayet altı ayda bir ciltlettirileceği veya cilt mahiyetinde olan ciltbentlere bağlanıp yapıştırılacağı ve cildin içindeki evrakın numarasile tarafların adlarını gösterir bir fihrist defteri bulunacağı yazılı olmasına göre noter kâğıtlarının cilt bentlerde saklanması uygun görülmüştür.

Noter işlerinde birlik temini için bu cilt bentler 32 santim boyunda ve 22 santim eninde siyah bezle mukavvadan yapılacaktır ve cilt kısmı deriden olacaktır. İçerisinde kâğıtların yapıştırılmasına mahsus ve beş santim eninde cildin uzunluğunca dili bulunacaktır. Sol taraftan başlanacağına göre baş tarafında dillerle beraber teclit edilmiş olan dört yaprak yani sekiz sahifelik bir sahifesi baştan ve iki sahifesi nihayetinden boş bırakılmak şartile geri kalan yirmi beş sahifenin bütün kenarlarından ikişer santim boş bırakılmak ve kalın çizgi ile etrafı çevrilmek üzere her sahifesinde müsavi on sıra ve her sahife başında sıra sayısı, yevmiye sayısı âkit tarafların ad ve lakabı ve mülâhazat yerlerini ihtiva eden bir fihrist defteri olacaktır. Bu defterin mülâhazat yerine yapılan işin özü el yazısı ile yazılacaktır. İşbu fihrist defterini işleyecek kimsenin yazısının güzel olmasına ve silinti bulunmamasına dikkat edilecektir. Noter ve muavinlerinin re'sen yaptıkları kâğıtların asıllarile tercüme edilen yazıların mütercim tarafından imzalı örnekleri ve dışarıda yazılıp günlemeç ve imzasının tasdiki için getirilen hernevi evrak ve senetlerin damga ve harç pulu yapıştırılmadan tasdik edilmiş bir örneği, işin bittiği günde

kâğıtları iyi yapıştırıcı bir madde ile cilt bendin her diline bir tanesi sol taraf kenarının arkasından yapıştırılacaktır. Konacak sıra sayısına fihristte karşı gelen sıra sayısının boş yerlerininin yapılan işin özü doldurulacaktır. Yirmi sekiz sahifeden ibaret rehberle iki yüz elli dilin ayrı ayrı sahife ve sıra sayıları konarak her yaprağın arası mahkeme mührile mühürlenecek ve keyfiyet baştaki sahifeye yazılarak mahkeme başkanı tarafından mühürlenip imzalanacaktır. Ciltbende yapıştırılacak her nevi kâğıt noter kanununun 37 inci maddesinde yazılı olduğu veçhile otuz santim uzunluğunda ve yirmi santim eninde olacaktır. Aynı büyüklükteki bu kâğıtların kenarları bir hizaya gelmek suretile yapıştırılacaktır. Bu durumda ciltler mücellet bir kitap halini almış olacaktır. Arada bazı mukavelelerin birden ziyade sahifeleri ihtiva etmesinden dolayı cilt bentlere iki yüz elli muamele sığışamazsa kanunun aşağı haddi nazara alınacaktır. Ciltbentler dolduğunda veya altı ay geçmesile işlenmesine sonuç verildiğinde (ikiyüz veya iki yüz elli muamele birikmiş olmasa bile ciltbentler 31 birinci kânun ve haziran akşamı fihristin son sayısını takip eden sıraya "..... kadar işin bu cilde konduğu,, yazılarak altına günlemeç konulup mahkeme başkanı tarafından tasdik ve imza edilmek suretile kapatılacaktır.) Cilde yapıştırılmış olan kâğıtların arası mahkeme başkanı tarafından mühürlenecek ve yapıştırılmış olan kâğıtların sayısı, fihristin, yukarıda tarif edilen son sırasına yazılarak yine mahkeme başkanı tarafından mühürlenip imzalanacaktır.

Ciltbentleri yukarıda gösterilen şekilde yapmaları hususunun Noter ve muavinlerine bildirilmesi ve yapılacak teftişlerde bu hususun da göz önünde bulundurulması tamimen bildirilir. 28 - Haziran - 1935

ZATİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

22 - 12 - 934 tarih ve 77 No. lı tamime zeyildir.

Bazı hâkim ve müddei umumilerle vekâlette sicilleri bulunan Adliye memurlarının bütün muhaberelerden anlaşıldığına göre evrak üzerinde soy adlarını kullandıkları halde sicillerine işaret edilmek üzere nüfus tezkereleri örneklerini göndermedikleri ve bazılarının da soy adlarını nüfusça tescil ettirmeden bildirdikleri görülmektedir. Soy adlarını nüfusa tescil ettirenlerle henüz tescil muamelelerini yaptırmamış olanların çabukça yaptırarak sicillerine yazılmak üzere nihayet on beş gün içinde nüfus tezkeresi örneklerinin gönderilmesi tamimen bildirilir. 3 - 7 - 935

9

HAKIMLER KANUNUNUN TATBİKİ ETRAFINDA

Yazan : Profesör : Es. Arsebüh

Hakimler kanununun artık tamamen tatbikatına geçildi. Ayırma meclisi hakimleri, muvakkat maddenin V. numaralı fıkrası hükmünce derecelere ayırdı. Geçen sayımızda bu hususa ait tanzim edilen defterleri gördünüz. Bundan böyle her hakim ve müddeiumumî bulunduğu dereceyi, derecedeki sırasını ve ne zaman terfi edeceğini bilecek.

Sonra geçen mayıs ayı içinde Eskişehirde inzibat meclisi toplandı. Bu meclis, hakimler kanununun 94 üncü maddesine göre temyiz ikinci reislerinden 5 zat ile adliye teftiş heyeti reisi ve ceza işleri müdüründen teşekkül eder. Ben bu mecliste teftiş heyeti reisi sıfatile bulundum. Bu yüksek heyetin kanunun bazı maddelerini nasıl anladığını öğrendim. Bu itibarla hakimlerimizin dikkat nazarlarını çekmeği faydalı bulduğum noktaları burada - verilen kararların esbabı mucibesinden - çıkararak anlatacağım.

Birinci nokta — Hakimlerin bir yerden diğer yere nakli cezaî bir mahiyeti haiz değildir. Çünkü 81 inci madde inzibatî cezalar arasında gösterilmemiştir. Hakimin şeref ve bitaraflığını düşünmek ve halka böyle bir kanaat gelmemesine çalışmak vekilliğin vazifeleri icabındandır. Şu halde 81 inci maddenin 2 inci fıkrası tahakkuk eden hallerde hakim, rızasına bakılmaksızın inzibat meclisinin kararla başka yere kaldırılır.

İkinci nokta — Cümhuriyet müddeiumumilerinin bir yerden diğer yere nakli de cezaî mahiyeti haiz değildir. Fakat burada inzibat meclisinin kararına hacet yoktur. Çünkü kanunda verilen teminat hakimlere aittir. Ve 81 inci maddenin 2 inci fıkrası bu teminatın kalktığı hallerden birini gösteriyor. Halbuki müddeiumumilerin böyle bir teminatı yoktur. Diğer taraftan kanunun 63 üncü maddesi adliye vekiline şu selâhiyeti veriyor : “ Adliye vekili hizmet icaplarına göre müddeiumumilerden lüzum gördüklerini veya isteyenlerden tensip edeceğini hakimlik sınıfları içinde derecelerine muadil bir vazifeye nakledebilir. ,, Cümhuriyet müddeiumumilerini hakimlik sınıfına geçirilmek selâhiyeti adliye vekilliğine verilmiş olunca müddeiumumilikte yerlerini değiştirebilmek selâhiyeti tabiatile verilmiş olur.

Üçüncü nokta — Kanunun 91 inci maddesi, 92 inci maddeden ayrı ve müstakil bir hükmü ihtiva eder. Binaenaleyh 92 inci madde-

deki haller tahakkuk etmemiş olsa bile hâkim meslekten çıkarılabilir.

Bu mesele üzerinde inzibat meclisi çok fazla durduğu ve verdiği karar da meseleyi ihatalı bir surette gösterdiği cihetle bu kararı hulasaten yazıyorum :

Filân mahal mahkemesi azasından A. hakkında müfettişlikce yapılan tahkikat evrakı ceza işleri umum müdürlüğünde tetkik ettirilmiş ve neticede A'nın hakimlik şeref ve haysiyetine uygun olmayacak surette kahvehanelerde rastgele kimselerle kâğıt ve tavla oynamağı itiyat edindiğı ve dava vekili ... ile münasebetini dostluk derecesine çıkarmak suretile halk ve memur arkadaşları arasında itimat ve teveccühü giderdiği anlaşılmakla kendisinin başka bir yere tahvili mütaalea edilmiştir. Bu hususa ait evrak tetkik ve müdafaanamesi mütaalea edildi.

Tahkikat evrakına göre A. nin kahvehanelerde rastgele kimselerle tavla ve kâğıt oynadığı sabit olduğu gibi dava vekili nin gerek yazıhanesine ve gerek evine giderek onunla birlikte işret eylediğı ve kendi oğlunu bu vekilin yazıhanesinde bir müddet çalıştırdığı ve şu hallerden dolayı hakimlik şeref ve itibarının kâmilten sarsıldığı da sabit olmaktadır. Vakıa A. nin dava vekili ile kurduğu bu münasebetten dolayı bu zâtın deruhte ettiği davalarda onun lehine temayülünü gösterecek bir noktaya tesadüf edilmediğı müfettişlikce bildirilmekte ise de işbu dostluğun dava vekili tarafından deruhte olunan davalarda müessir bir âmil olduğu kanaati halkta tahassül etmiş ve dava vekilinin sulh hukuk mahkemesinde açtığı bir davayı da vazifesi haricinde olduğu halde görmüş ve hükme bağlamıştır. Bu suretle A. hukuk usulü muhakemeleri kanununun 7 inci maddesini - ki vazife meselelerinin re'sen nazara alınmasını âmirdir - ihmal etmiş ve tarafların vazifesizlik itirazında bulunmadıklarını ileri sürerek davayı hükme bağladığını ve meselenin temyiz edildiğı cihetle telâşı mucip bir hal bulunmadığını da müdafaaten ikrar ve dermeyan etmiştir. Muhitinde bu derece itimat ve emniyetsizlik telkin eden A. nin ahvali sabıkasının tetkiki meclisimizce kararlaştırılmış ve sicilli vekillikten getirilerek tetkik olunmuştur.

Sicilline nazaran A. nin müstantiklik imtihanına girerek 17 birinci teşrin 1338 de şehadetname aldığı ve 26-7-932 tarihinde irtikâp ve irtişası şayi olduğundan bulunduğu mahalden başka yere kaldırıldığı ve kayıtsızlığından dolayı muhtelif tarihlerde 3 ihtar aldığı ve kumar ve işrete fazlaca düşkün olmasından dolayı hakimlik adabına uygun bulunmayan işbu hareketleri sebebile tevbihine karar verildiğı ve ... mahal azalığında bulunduğu sırada tarla keşfine ait bir işde, keşif

yerini görmeden ehli vukufu dinlediği ve tanzim ettiği keşif raporuna ehli vukufun haberi olmadan parmak işareti koyduğu ve bu suretle memuriyet vazifesini suiistimal eylediği anlaşılmakla muhakeme altına alındığı görülmüştür. Fakat suçun affa tâbi bulunmasına mebni takibat mahal olmadığına temyiz dördüncü ceza dairesince karar verilmiştir. Muhtelif tarihlerde yapılan teftişlerde hep aynı sebeplerden dolayı yerinin değiştirilmesi istenildiği gibi bir siret varakasında dahi aynen : “ Cezaya az çok akli erer. Fakat adliyede hiçbir memuriyete lâayık değildir : Kahvelerde kumar oynar, daireye geç gelir. Para kazanmak için keşfe gider. Doğruluğu şüphelidir. Herkes mürtekip olduğunu söyler. Adliyenin şerefi hesabına bu adamın meslekten çıkarılması lâzımdır. Hele burada bir dakika bile bırakılamaz. „ Denilmiştir. Eski hakimler kanununda inzibatî bir muamele olarak tatbik edilen tahvilden ve verilen tevbihten mütenebbih olmayarak kahvehanelerde her önüne gelenle oyun oynaması ve içki içmesi ve dava vekili ... ile halk nazarında adliyeye karşı emniyet ve itimadı giderecek derecede hususiyet peyda eylemesi ve bu suretle sakim ve kötü itiyatlarından zerre kadar vaz geçmemesi, üzerinde meslek namına durulmağa lâayık bir mesele mahiyetinde görülmüştür.

Vakia kahvehanelerde oyun oynaması ve dava vekilinin yazıhanesine gitmesi ve birlikte işret ve onunla hususiyet peyda eylemesi gibi hallerinden dolayı müfettişlikce alınan müdafaanamesinde memur arkadaşlarıyla tavla ve kâğıt oynadığını ve dava vekilinin yazıhanesine gittiğini ikrar eylemekte ve bu hususlardan dolayı evvelce vekillîğe yapılan ihbar muamele tayinine esas teşkil etmediğini söylemektedir. İşbu müdafaanamesinin doğruluğunu anlamak için keyfiyet vekillikten soruldu. Gelen cevap ile bu cevaba bağlı kağıtlar tetkik edildi.

İşbu evraka nazaran 2 eylül 1933 tarihinde ... köyden ... imzalı ihbarname üzerine ağır ceza reisine keyfiyet sorulmuş ve verdiği cevapta mesai haricinde kahvehanelerde bazı kimselerle kâğıt oynadığını görüldüğü ve dava vekili ... ile fazlaca hususiyet peyda eylediği ve bazı akşamları birlikte işret ettikleri işitilmekte ise de bu hususiyeti resmî muamelâta sirayet ettirdiğinden malûmatı olmadığı ve bunun belki sulh hakimi sıfatı ile münferiden gördüğü davalar hakkında belki varit olabileceği bildirilmiştir. Cühumriyet müddeiumumisinden yapılan istifsara gelen cevapta ise bu malûmatı müeyyit cümleler bulunmakla beraber dava vekili ... tarafından açılan her davanın kazanıldığı hakkında madde tayin edilemediğinden bir şey denilemeyeceği ve bu halin muvahazesini mucip olup olmadığının takdiri vekillîğe ait olduğu yazılmıştır.

Bu iki cevap üzerine ceza işleri umum müdürlüğünce hakim A. hakkında tahkik emri verilmesine mahal olmadığına dair tanzim olunan mütalea 26-10-933 gününde vekilliğin tasvibine iktiran ettiği görülmüştür.

İnzibat meclisince tetkik olunan hadise ise 934 senesi temmuz ayı içinde yapılan teftişte tesbit olunmuş hususlardır. Şu hale göre mumaileyhin evvelce vaki şikâyetten sonra bu fena hallerine devam ettiği ve esasen vaziyeti pek iyi görmemekle beraber herhangi bir düşünce ile kısmen lehte yazan reis ve müddeiumuminin müfettişlikce yapılan son tahkikat sırasında terditli ifadelerden vaz geçerek vaziyeti hafifletmeğe lüzum görmemeleri de mumaileyhin hareketini tadile yanaşmadığını gösteren delâilden olduğu anlaşılmaktadır. Binaenaleyh evvelce tahkik emri verilmemiş bulunması işbu hallerin hakimlik sıfatile telifi kabil olmasından dolayı değil, belki reis ve müddeiumuminin terditli ve kısmen himayekâr ifadelerinden ileri geldiği anlaşılmış ve binaenaleyh bu noktaya teferrü eden müdafaanamesi, aleyhindeki ihbar ve delillere göre varit görülmemiştir.

Yukarda bertafsil yazılan ef'ale ve sicilline nazaran mumaileyh hakimın kumara düşkünlüğü ve şerefile mütenasip olmayan kimselerle oyun oynaması ve içki içmesi gibi hallerin neticesinde ihdas eylediği lâubalilikler ile hakimlik şeref ve itibarını hiç bir suretle muhafaza edemediğine ve bu vaziyet ve hallerini verilmiş olan inzibatî cezalara rağmen hiçbir veçhile düzeltmeyeceğine meclisimizce tamamen kanaat getirilmiştir.

Bundan sonra hakim A. hakkında tatbik edilecek olan inzibatî ceza meclisimizce görüldü. Ekseriyet kendisinin meslekten çıkarılması fikrinde bulundu. Muhalif kalan aza, hakimler kanununun 91 inci maddesi hükmünün 92 inci maddeye bağlı ve onunla mukayyet olduğuna tabiriaharla meslekten çıkarma cezasının ancak mahkûmiyetle neticelenen hallere münhasır bulunduğuna ve hadisede mahkûmiyet olmadığına göre tevbih ile iktifa zarurî olacağını beyan etmişlerdir. Halbuki hakimler kanununun beşinci babının ikinci faslındaki inzibatî cezaların yalnız nevileri yazılarak tarifleri yapılmasına ve hangi hallerde ne gibi ceza tatbik olunacağı 88 ve 90 ıncı maddelerden maada hiçbir yerde gösterilmemesine ve bu hal cezanın tatbikında inzibat meclisinin tamamen serbestçe takdir hakkına malik bulunduğuna delâlet eylemesine ekseriyet kani olmuştur. Ekseriyetin bu düşüncesini te'yit eden diğer bir hüküm dahi müşterek hükümleri ihtiva eden dördüncü faslın son maddesindeki sarahattir. İşbu maddeye nazaran meclisimiz inzibatî muamele ve cezaların tatbikında hakimlik şeref ve itibarını

11

kuvvetle muhafaza etmek vazifesinden ve mevcut delillerin vicdanlarında husule getirdiği samimî kanaatten ilham almağa mecburdur. Diğer taraftan 92 inci maddenin birinci fıkrası esasen vekillige ait vazifeler cümlesinden olup muayyen mahkûmiyet halinde zaten meslekten çıkarılması icap ettiğine ve meslekten çıkarma cezasının bu hale münhasır olduğu takdirde inzibat meclisi vazifesi yalnız tevbih cezasına münhasır kalmasına ve nihayet daha fazla teminatı haiz bulunan temyiz hakimlerinin bile mahkûmiyet haricinde sair sebeplerden dolayı 97 inci madde hükmünce istifaya davet suretile meslekten uzaklaştırılacağı vazı kanunca kabul edilmiş olmasına göre 91 inci maddenin 92 inci maddeye matuf bulunduğu yolundaki mütaleaya iştirak edilmemiş ve ekseriyet mezkûr maddenin müstakil bir hüküm ihtiva eylediğine kani olmuştur.

Yukarda yazılı sebeplerden dolayı mumailayh A. nın hakimler kanununun 91 inci maddesi hükmüne tevfikân bir daha mesleğe alınmamak üzere meslekten çıkarılmasına 23-5-935 gününde ekseriyetle karar verildi.

Dördüncü nokta — Yukarıda yazılı karardan da anlaşılacağı üzere inzibat meclisi vekilliğin talebile bağlı değildir.

K

CEZAÎ SİSTEM

Tecziye ve Islah

İngilizceden;

Taymis gazetesi müdürlüğüne:

Dartmoor mes'elesi ve bu hapishanenin kapanması ihtimali, bana sütunlarınız vasıtasile oranın kullanılmağa salih bir yer olduğunu ve işe yarayabileceğini beyan etmek cesaretini bahşetti. Halihazırdaki cezaî sistemimiz mütemadî bir meyusiyete sebebiyet vermektedir. Bu meyusiyetin hapisanede aynı zamanda iki şey yapılmak istenildiğinden yani tecziye ile birlikte ıslahın da temin edilmesi arzusunadan tevellüt eylediğini arzetmek isterdim.

Daha bir kaç sene evvel, hapisane, ceza çekilen bir mahaldi. Cemiyete olan faidesi suçluları tecziye ve hürriyetlerinden mahrum etmekten ibaret kalıyordu. Bu sistem ilmî fakat gaddarane ve cefakâr idi. Eski sisteme göre hidematı Şakkaya mahkûm olanların uzun geceler açlıktan inlediklerini yaşlı gardiyanlardan dinledim.

Bu hapisane ancak bir gayeyi temin ediyordu: Korku ilka etmek. Tehlikeli suçlar bu itibarla azalmıştı. Fakat cüz'î bir ıslah kuvvetini haiz olan bu sistem şüphesiz ki gaddarane idi. Bu zulme karşı olan aksülâmel (Reaction) mukabil cihette bir hata tevhit etti. Sistem gaddarane olmaktan çıkarak bu defa da, çok hayırkâr oldu. Pek cür'etkâr mahiyette görülen suçlar çoğaldı. Yeni sistemin kabulü sırasında sabık bir hapisane müdürü bana, hapisane hayatındaki şiddetin azaltılarak eyileştirilmesinin tevhit edeceği gayri kabili içtinap neticeleri izah eyledi. Suçluyu, marifetlerini (Trick), altında bir taş zemini veya tülde yapılmış bir ağ görerek yapan bir ip canbazına benzetti. Altında tülde bir ağ gören adam hünelerini daha cüretkârane yapar. Bunun içindir ki, yeni sistem kabul ve tatbik edilir edilmez hemen hergün gazetelerde cüretkârane ve pervasızca (Impudent) suçlar işlendiğini okuduk. Fakat, diğer taraftan, yeni sistemin diğerine üstün olan ciheti de vardır. Eski sistemin temin edemediği geniş bir mikyas-ta ıslah kudretini haizdir.

Şimdi, İsviçrede tatbik edilen usulü takip eylemekliğimizi arz ve teklif etmek isterim. Orada bu iki sistem birbirinden tamamen ayırt edilmiştir. Hapisane bütün şiddetle bakidir. Fakat House of Detention[1] ismi verilen ve hapisaneden esaslı farklarla ayrılan bir müessese ile tamamlanmaktadır. House Of Detention, de tasarruf kaidelerine ri-

[1] Bunun mukabili olarak hapisane, tevkifhane, Mahbes kelimelerinin kullanılması mevzu itibarile muvafık görülmüştür.

yet etmek şartile mahpuslara her türlü konforu temin etmek için mümkün olan yapılmıştır. Orada makul olan her zevk müsamaha ile telâkki edilmektedir. Bunun neticesi olarak House of detention den kaçmak isteyenlere tesadüf edilmemektedir. Esasen, oradan kaçmak için yapılacak en küçük teşebbüsün hapisanenin şiddetli rejimine dönmeğe mal olacağı herkesce malumdur. Bu cihet House of detention'un cüz'î bir masrafla idaresini temin etmektedir. Gardiyanların adedi pek mahduttur. Onlar gardiyan olmaktan ziyade muallimdirler. Askerî usullere göre idare edilmekte olan bu mahalde gardiyanlar mahpuslar ile olan temaslarında bir zabıt vazifesini görmektedirler.

Muavin gardiyanlar, mahpuslar arasından seçilir. Tahsil görmüş mahpuslar hapisanede kısa bir müddet kaldıktan sonra geri kalan müddeti House of detention de geçirmektedirler. Bu itibarla gardiyanlara yardım eden mahpusların ekserisi tahsil görmüş kimselerdir. Taamül, House of detention de geçirilecek müddetten evvel hapisanede muayyen bir müddetin geçirilmesidir. Maahaza bazı ahvalde, mahkeme, hükmün doğrudan doğruya House of detention de çektirilmesini emredebilir. Misal olarak, sarhoşluğu itiyat edinmiş olan bir şahıs alalım: Hapisanede geçirilen kısa bir müddetin sarhoşluğu itiyat edinmiş olan bir mahkûmun üzerinde büyük tesirler bırakmadığı görülmüştür. Binaenaleyh onu daha uzun bir zaman için House of detentionda bırakmak icap eder. Orada içmek itiyadı zail olacağı gibi insanın maddî mevcudiyeti de takviye edilmiş bulunacaktır. House of detention'nun yarattığı muhitte islâh edici tesirler müsait bir zemin bulacaktır. Kapıların daimî kilitleri, silâhlı gardiyanlar, hapisanelerimizde çok lüzumlu addedilen bütün bunlar orada bulunmayacaktır.

Bir kısım eşhas, şübhesizdir ki, House of detention'a hiç uğratılmıyacaklardır. Meselâ "Eli silâhlı," dediğimiz tehlikeli şahıslar bütün müddetlerini hapisanede geçireceklerdir.

Bu, hâkimin takdirine bırakılacak bir cihettir. House of detention'un muhiti ile hapisane muhiti arasındaki fark hakkında bir fikir verebilmek için bir House of detention müdürünün bana söylediklerini arzedeceğim: Bu müdürün sabık mahkûmlardan senebaşı dolayısıyla aldığı bir çok mektuplarda hemen bepsi tahliyelerini takip eden yeni hayatlarının iyi bir surette başlamasını ve onun neticesi olan şimdiki saadetlerini o mahbesin salâh bahş duvarları arasında geçirdikleri mecburî ikamete medyun kaldıklarını yazıyorlarmış. Filhakkâ mahiyet itibarile House of detention bir hapisane olmaktan ziyade, bir melce ve bir hastane kabilinden bir müessesedir.

*Türkçeye çeviren
Dr. Şinasi Zihni*

SOMBART ve ESERLERİ

Professör SOMBART'ın kısaca tercemei hali :

WERNER SOMBART, politikacı ANTON LUDVIG SOMBART'ın oğludur. 19 son kânun 1863 tarihinde Ermleben'de doğmuştur. Berlinde ve Piza'da Hukuk ve Ziraat tahsil etmiştir. 1888 den 1900 e kadar Brem ticaret odasının mümessil avukatlığını yapmıştır.

1890 da Breslav üniversitesi profesörlüğüne çağırılmış ve 1906 da Berlin yüksek ticaret mektebinin profesörlüğünü kabul etmiştir. Bugün Berlin üniversitesi Ordinarius profesörlerindendir.

İktisat ve ziraat iktisadiyatı üzerine yirmiyeye yakın eser yazmıştır. Bunların bir listesini ilişik olarak veriyoruz.

*
*
*

Profesör Sombard'ın eserleri : (Bu listede basımı kalmıyan eserler dahil değildir.

1 — *Der Bourgeois* (Burjuva), modern iktisat adamının fikir tarihine dair, 450 s. Münih 1923

2 — *Handler und Helden* (Tacirler ve kahramanlar), vatancıl te fekkürler, 145 s. Münih 1915.

3 — *Die Juden und das Wirtschaftsleben* (Yahudiler ve ekonomik hayat), 476 s. Münih 1928

4 — *Luxus und kapitalismus* (lüks ve kapitalizm),

Bütün Avropanın ekonomik hayatının başlangıcından bu güne kadar tarihî ve sentetik tasviri, 6 yarım cilt halinde 3 cilt, Münih 1928
Cilt I : *Die Vorkapitalistische Wirtschaft* (Önkapitalist ekonomi) 919 s.

Cilt II : *Das europäische Wirtschaftsleben in Zeitalter des frühkapitalismus* (Erken kapitalizm devrinde Avrupa ekonomik hayatı). 1229 s.

Cilt : III: *Das Wirtschaftsleben im zeitalter des Hochkapitalismus* (Yüksek kapitalizm devrinde ekonomi hayatı) 1063 s.

5 — *Die Drei Nationalökonomie* (Üç millî ekonomi), 552 s. Münih 1930.

6 — *Der Proletarische Sozialismus* (Marxismus), 2 cilt, Yena 1924.

7 — *Die deutsche Volkswirtschaft im 19 Jahrhundert und im Anfang des 20 Jahrhunderts* (19 uncu asırda ve 20 inci asır başlangıcında Alman ziraati), millî iktisada bir iletim, 548 s. Berlin 1927.

8 — *Die ordnung des Wirtschaftslebens* (Ökonomik yaşayış nizamı)

(= *Enzyklopadie der Rechts- und staatswissenschaft*) atlı eserin 35 inci cildinde, 65 s., Berlin 1927.

9 — *Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus ?* (Birleşik Amerikada niçin hiç sosyalizm yok) ? 142 s. Tübingen. 1906.

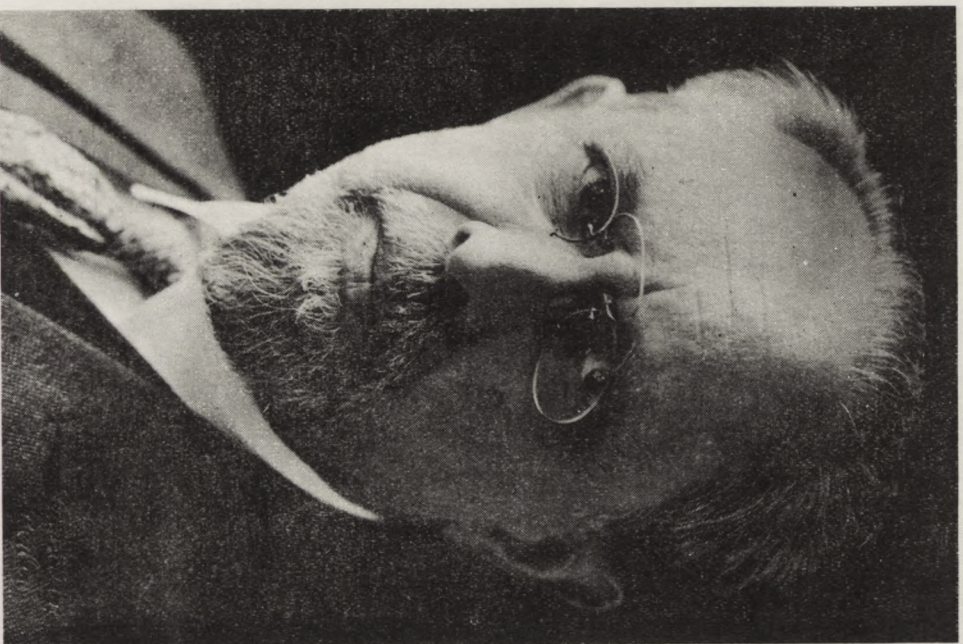
10 — *Prinzipielle Eingenart des modernen Kapitalismus* (Modern kapitalizmin prensip bakımındaki hususiyetleri), (“Grundriss der Sozialökonomik,” adlı kitabın içinde), Tübingen IV, I 1925, 247 s.

11 — *Gewerbewesen* (sanatlar), Berlin 1927, I ve II, 214 s.

12 — *Die Zukunt des kapitalismus* (kapitalizmin geleceği), Berlin 1934.

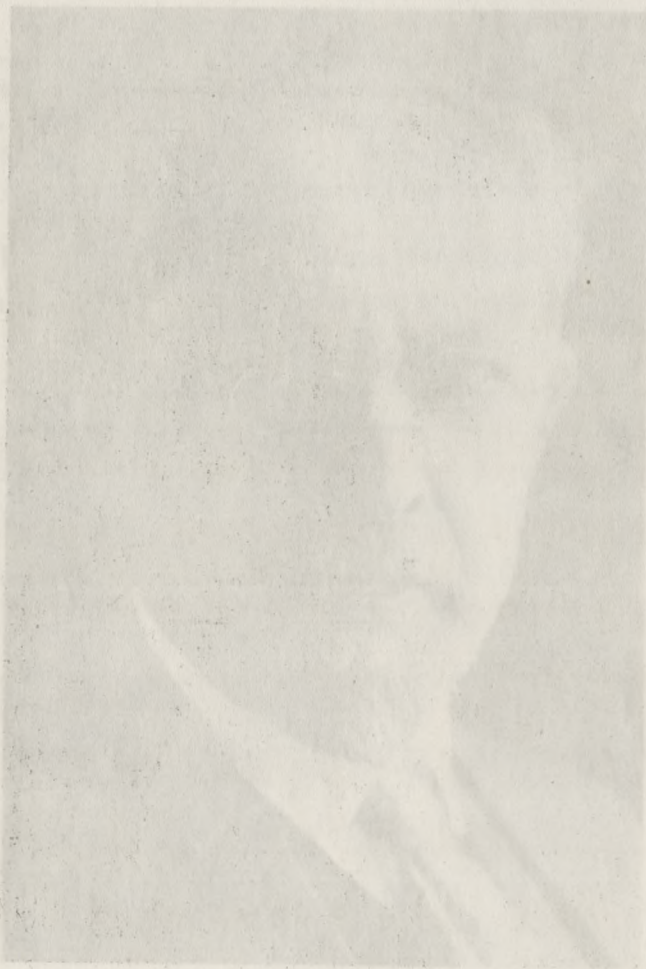
13 — *Deutscher Sozialismus* (Alman sosyalizmi) 347 s. Berlin 1934.

Biz bu gün büyük iktisatcının bu en son eserinin bildirimini yapacağız.

Profesör Dr. Werner Sombart

25

Professor Dr. Victor Sombart

BİR ŞERH TERCEMESİ MÜNASEBETİYLE

Berlin üniversitesi Profesörlerinden SONBARD'ın yeni bir kitabı:

“*Deutscher sozialismus* = Alman sosyalizmi,”

Yazan : Pr. Dr.

WERNER SONBART

Bildiren : Dr.

HÜSEYİN AVNİ

Bu eser Sonbard'ın en yeni kitabıdır; 347 sayfadır. Yumuşak kâğıt kap içinde dikili, kesik ve cildli olarak basılmıştır. Bütün diğer alman kitaplarındaki harici güzellik ve basım tekniği yüksekliği bu kitapta da var. Kitabın başında bir mündericat cetveli, bundan sonra da beş sahifelik bir ön söz buluyoruz. Bunu müteakip müellif derhal mevzu'a giriyor. Alman kitaplarının çoğunda olduğu gibi bunda da yanlışlar cedveline rast gelinmez. Bir hususî isimler cedveli ile ayrıca alfabetik cedveli kitabın sonuna tabii olarak konulmuştur. Kitap 1934 de Berlinde bu *Buchholz* basım evi tarafından basılmıştır.

*
* *

SONBART kitabını altı kısma ayırıyor. Daha mevzua girmeden bize kitabı hakkında yönergeler veriyor. Meselâ şu ipuçlarını tutalım ki kitap hakkında ön fikirler (= *préjugés*) edinmekten çekinebilelim : Bu kitap, bu gün herkesin alâkasını kendine çeken meselelerden bahsetmesinden yani sosyalizmle uğraşmasından dolayı, harcı âlem onu gündelik bir kitap olarak telâkki edebilir. “Böyle bir kitap on beş yıl önce yazılacağı gibi maalesef bundan otuz yıl sonra dahi bu günkünden daha fazla aktüel olabilecek bir kitaptır.” Fakat SONBARD'ın bu kitabile gündelik, modası az süren bir yazı ortaya çıkarmak istemediğini dikkatle hatırd tutmak gerektir.

Bunun içindir ki bugün Almanyadaki nasyonal sosyalist hükûmetin siyasetini kitabında, doğrudan doğruya ön safa geçirmek istemiyor. Bunun sebebini izah ederken şöyle diyor : „ böyle yapışım benim Hitler hükûmetine karşı lâkayıt kaldığımdan veyahut ona düşman olduğumdan ötürü değildir. Böyle bir şey kat'ıyyen varit olamaz. Bugün Almanya hükmeden rejim ile her mes'ele hakkında münakaşaya girmekten

çekinmemin ve hükümetimizin siyasî tedbirleriyle, devlet kudretini elinde tutanların fikirlerine yalnız tesadüfî olarak veya misal vermiş olmak için dokunuşumun sebebi şudur : bu tarzda hareket eylemekle memleketime en iyi şekilde hizmet ettiğimi sanıyorum. „

Filhakika bütün Almanya münevverleri gibi SONBART'ın da Almanyayı ne kadar sevdiği ve onu her şeyin üstünde tuttuğunu imrenerek burada bilmünasebe anmaktan kendimizi alamıyoruz.

Bu kitabın ne maksatla yazıldığını da SONBART kısa ve veciz surette bize söylüyor : “ bu kitapta benim üslendiğim vazife şudur : zamanımızın bir çok içtimâî meselelerinin, ahenkli bir terkiibini ve görünüşünü vermek.. Bu vazife ancak günlük politikadan uzak kalmakla yapılabilir. Çünkü ancak bu mesafedendir ki mes'elenin tümlüğünü onların temelli basitliğini ve onların mahiyetine bağlı karışıklıkları görmek kabiliyetini kazanabiliriz. „

*
* *

SONBART kitabının birinci kısmında ekonomik devir namı altında muhtelif mephaslarda : beşeriyetin geçmiş kültür devirlerini, nüfusun çoğalması meselesini, hayatın sun'î olarak uzatılması imkânının mevcudiyetini, servetin ve malların çoğalmasını, yeni zaman konforunun artmasını, cihanın iktisadî münasebetlerini, ak ırkın hâkimiyetini istismar usullerini, milletler arası maliye sermayesini, girim halinde kısaca eliyor. Bundan sonra devlet ve cemiyet bünyelerindeki, fikir hayatını, yokluyor ve görüşlerini tesbit ediyor. SONBART bu devri, “ iktisadî devir „ diye anıyor ; bu anmanın sebebi şudur ; bu devirde iktisadiyatın hususiyeti cemiyetin diğer bütün hayatına, ve her türlü kültür alanına damgasını vuruyor ; yani bu devirde iktisat asıl ve hakikî unsurdur. Beşeriyetin başka alanları iktisat unsurunun bir yapımından “ fonksion „ ibaret kalıyor.

19 uncu asırda beşeriyetin teknik kudret ve sermaye temerküzü yoluyla kazandığı harikulâde kudrete işaret ettikten sonra insanları şeytanî bir itimin daimâ nasıl *daha büyüğe ve daha çoğa doğru sürüklediğini* anıyor. Aynı sırada yetişen büyük kültür adamlarının bu iktisat ve makina inkişafındaki rollerine işaret ediyor. Nüfusun az zamanda harikulâde bir çabuklukla artması, onca, kayda değer mühim bir hâdise! Filhakika Avrupada 1800 tarihlerinde yalnız 180 milyon insan varken bunların sayısı 1914 te 450 milyon olmuştur. Rakamların, istatistiklerin her şeyden daha belîğ olduğunu pek alâ bilen SONBART millî ser-

vetteki, demir ve kömür kullanmasındaki, diğer işlenmiş maddelerin yapılma ve kullanmalarındaki ve bunlar gibi daha birçok hususlardaki nisbetlerin, 1800 tarihlerinden beri akılları durduracak derecede çoğaldığını birer çırpıda bize gösteriyor. Bu devirde Avrupa cemiyetinde içten sosyal yıkılmalar oluyor ; bundan başka hayat şekilleri değişiyor. Hayatın bu değişme şekilleri üç türlü inkişaf safhası halinde görülüyor ki şunlardır : fikrileşme (*vergeistung*), şeyileşme (*versachlichung*) tekleştirme veya müsavileştirme (*Ausgleichung*) .

Fikrileştirme veya fikrileşmeyi maneviyetten ayrılmanın (*Entseelung*) müteradifi sayıyoruz. Yeni hayat ve iktisat fikirlerinde insanın ruhu ve maneviyet ortadan kalkmıştır. Binnetice fert kendi hürriyetini, şahsı inisiyatifi hakkında tasarruf etmek ve karar vermek mevkiinden uzaklaşmıştır. Bu günkü hayatımız ruhtan ziyade fikir sistemleri ve fikrî çalışmalar sayesinde kurulmuş ve bulunmuş olan herkesi kendine tâbi kılan ve ister istemez herkesi sürükliyen prensipler hâkimidir.

Şeyileşmeden anlaşılmak lâzım gelen mana şudur : artık ferdin iş alanında hiç rolü yoktur. İşler artık, fikrileşme prensibinin yardımıyla bulunmuş olan aletlere ve makinalara gördürülür. Bu hâdiseyi makinalaştırma veya cihazlaştırma diye de anarlar.

Müsavileştirme prensibi ise bütün hayat şekillerimizde müsaviliği ve birliği temin etme eğilimi (temayülü) ve sistemidir. SONBART : “Müsavi şekilliliğe doğru olan bu eğilim vebanın modern bir şekilde tezahürüdür ; bunun varlığımızın her alanında görürüz. „ diyor.

Daha sonraki fasılda sosyalizmin mahiyeti tetkik ediliyor. Dil bakımından sosyalizmin ne ifade ettiği mes'elesi üzerinde SONBART uzun uzadıya açılıp yayılıyor. Evvelâ sosyalizim kelimesinin dil kullanılışındaki sonsuz manalarını ve bundan doğan karışıklıkları gidermek için sosyalizmi ifade eden bütün kelimeleri başlıca üç guruba ayırıyor. Böylece onları anlaşılması kolay bir hale sokuyor. Bundan sonra her guruptaki kavramlar hakkında malûm ve maruf tarifler yapıyor. Bunları en kısa bir şekilde hülâsa edelim :

Birinci gurup : Sosyalizmi = sosyal terakki, dünyayı ıslâh etme, halkı mesut kılma, kültür hareketi, doğrudan doğruya ve yahut tarihî bir vak'aya dayanarak kurtulma ideologisi gütmek.

İkinci gurup : Sosyalizm = fikri kanaat, hareket tarzı, tefekkür tarzı.

Üçüncü gurup : Sosyal nizam prensibi.

SONBART bütün mümkün tarifleri yaptıktan sonra hepisini ayrı ayrı tenkit ediyor. Her sosyalizmi o, münhasıran ekonomik bir me-

sele şeklinde kabulden çok uzaktır. Filhakika bu kavram iktisadilik kavramından hareket etmekle beraber bütün sosyal münasebetleri içine almalıdır.

Nihayet SONBART sosyalizmi: sosyal normativizm (İçtimaî nizamlama ve kaidelendirme prensibi = *Sozialer Normativismus*)» şeklinde tarif etmek istiyor. O, bundan şunu anlatıyor: sosyal normativizm, fertlerin hareket tarzlarının esaslı normlara (Ana prensiplere) bağlandığı bir sosyal yaşayış haletidir. Bu normların kaynağı kamunun varlığında kökleşmiş olan müşterek bir aklı-selimdir. Ve bunlar kanunlarda ve hukuk nizamında deyimlerini bulurlar.

SONBART almancada sosyalizmi ifade eden kelimeleri de araştırmadan geçmiyor. Onları, “yani ak üstünde kara,” basılmış olanları, sabırlıca topluyor: Bu türlü kelimelerden şimdilik 187 tanesini anıyor ki her birisi sosyalizmi veya onun ayrı bir haletini anlatır. SONBART, kitabın üçüncü kısmında, kendi tabirince, “Ökonomik devirdeki dalâletler yani marksizm,” ile meşgul oluyor. Üç baba ayırdığı bu kısmın birinci babında proleterya sosyalizminin fikir muhtevasından bahseder; ikinci babında bu fikirlerin tenkidıyla; üçüncüsünde ise marksizmin hatalarını ortaya çıkarmakla meşgul olur.

SONBART göre: İktisadî devirde en fazla zarar gören ve kötü tesirlere maruz kalan fikir hareketi sosyalizm olmuştur. Filhakika esasları Eflatun tarafından kurulmuş olan “o asil sosyalizm fikri,” maskaraya çevrildi; hem öyle bir maskara ki onda en bayağı sevkı-tabii-lerin, en budalaca yarıbilgilerin izlerini görmek mümkün oldu. “Fakat sosyalizmin yüce olan fikir muhtevasına yükselmek istenirse onun tahrif edilen hakikî çehresini seçmeğe çalışmaktan korkmamalıdır.” Böyle yapmadıkça tam ve doğru sosyalizme varılamaz.

Bazı ilmî içtihatlar ve eğlimler, modern sosyalizmi, siyasî anlam kazandıkları nisbette, marksizm veya proleterya sosyalizmi diye tavsif ederler. Modern sosyalizmi böyle marksist sosyalizm deye anmanın sebebi bu sosyal akımın kuruluşunda KARL MARKS’ın dehasının gayet kat’î roller oynamasıdır. Sonra, bu aynı zamanda proleterya sosyalizmi denmesinin sebebi ise modern sosyalizmin ücretle çalışan amele sınıflarını kucaklaması keyfiyetidir.

SONBART, marksizmi ve onun “çalışanların müsaviliği,” formülünü felsefî tahlile tâbi tutuyor: Bu cesurane fikirler yapısının gayet büyük bir kızgınlık ve kin üzerine yaslandığı hususunda şüphelenmeğe mahal yoktur: Proleterya sosyalizminin müdafaa ettiği iş ayini veya işe tapma ayini (*Arbeiterkultus*) burnuna kadar bu türlü kin ve kızgınlık ile doludur.”

Filhakika, LENİN'in bir mayıs bayramının Kremlin sarayının avlusunu kendi öz elile süpürmesinde bu yukarda andığımız iş ve çalışma ayınının bir sembolünü görmek mümkündür.

MARKS'ın sosyalizmi yani komunizmi inceden inceye tetkik ve tenkit eden SONBARD'ın bütün o dibe inici araştırmalarının burada, maalesef, ancak kalbur üstü olan fikirlerini vermekle iktifa ediyoruz. Aleltilak sosyalizm ve hususî surette komünizm hakkındaki kırıtkilerinde SONBART her şeyden önce bunların kurup işledikleri nazariyelerin metafizik mahiyetten öteye geçememesinde ısrar eyliyor. Bu nazariyeleri kuranlar ise: Bilâkis onların ortaya koyduğu fikir ve tezlerin ilim bakımından inana değerli nazariye ve tezler olduğunda ısrar ederler.

SONBARD'a göre bu nazariyelerin halini "kendini aldatma = *Selbsttauschung*," diye tavsif etmek lâzımdır. Hülâsa marksist nazariyeler: Nihayet metafizik, insanların ve cemiyetlerin dışında kalan tam mücerret görüş tarzlarıdır; meselâ marksın tarih nazariyesi, sosyal materyalizmi, "materyalistik," (ökonmik), tarih görüşü, tekâmül-cülüğü hep aynı mahiyette nazariyelerdir.

*
* *

Kitabın dördüncü kısmında profesör SONBART, — kitabın adını veren bahse - Alman sosyalizmine giriyor. Profesörün kitabının buraya kadar olan kısmı bir nevi girim mahiyetinde sayılabilir. Çünkü o buraya kadar sosyalizm hakkında umumî mahiyette ince tahliller yapıyor. Sosyalizmin yalnız iktisadî bir vazife değil aynı zamanda ve daha ziyade halk tabakalarının, sosyal sınıflarının en derin yerlerine kadar inebilen bir cemiyet filosofisi olduğunu toplu bir şekilde ortaya koyuyor. Bundan sonra ise temel mevzuları için hususî araştırmalara başlıyor. Bu kısımda ilk önce "Alman sosyalizmi," tabirinin manalarını araştırmaya çalışıyor.

Evvelâ şunu söyleyelim ki ; Alman sosyalizmi demek muhakkak Almanların düşündükleri, yazdıkları ve işledikleri sosyalizm demek değildir. "Çünkü : eğer böyle olsaydı Alman sosyalizminin tam ve uygun fikir babaları MARKS ve ENGELS olmak lâzım gelirdi. Hattâ faraza Karl Marksın Almanlığı kabul edilmese bile bütün kanıyla canıyla eski bir Alman olan FRIEDRICH ENGELS ile komünist alfabesi müellifinin fikirlerine ve sosyalist fikirlere iştirak eden diğer bir çok hakikî adamlar vardır ki Alman sosyalizmi bahis mevzuu olduğunda biz bunları da kast etmiyoruz. "

O halde, profesöre göre : bu tabirden ne anlamalı ?

Alman sosyalizmi adı altında umumî surette Alman ruhuna uygun sosyalist fikir gidişlerini anlamak gerektir. Bu akımların Almanlar veya Alman olmayanlar tarafından formüllemiş olmasının ehemmiyeti yoktur. Relativist, tamamen millî, iradî, lâıyk düşünölmüş olan ve Alman ruhuna uygun olarak sistemlenmiş bulunan bir sosyalizmi millî sosyalizm diye anmak mümkündür. Millî sosyalizm, umumî surette tahakkukunu millî birlikte bulan görüş noktasından hareket. Yani burada hâkim olan düşünce milliyetçilikle sosyalizmin yekdiğerine bağlanması ve dayanması düşüncesidir.

Bu yaptığımız izahlara göre bütün acun için muteber bir sosyalist nizam yoktur : ancak muayyen bir millete has bir sosyal ve ekonomik nizam vardır. Binaenaleyh millî sosyalist nizamı, yalnız milletlerin münferit, haricî, ve ruhî verimleri üzerinde kurulabilir. Böyle bir sosyalizmin taraftarları pek çoktur. *Eflâtundan* başlayarak *Th. Morus*, *Campanella*, *Fichte*, *Schleiermacher* ve *Goethe* gibi mütefekkirleri burada saymak doğrudur.

19 uncu yüz yılda Almanyada bu sosyalizmin taraftarları ezcümle: *Lorenz Von Stein*, *Karl Rodbertus*, *Karl Marlo*, *F. Lassalle*, *A. Schaffle*. ve saire.

İtalyada bu sosyalizmin bazı taraftarları vardır. Bu günkü Almanya da türlü sosyalizmin başında *Otto Strasser* (*) gelir. Bu müellif, "Alman sosyalizminin kurulması = *Der Aufbau des deutschen Sozialismus*," 1932 adlı kıymetli eserinde bu sosyalizmin sistemini kurmaya çalışmıştır.

Halbuki profesör Sonbardın anladığı ve yukarda anlattığımız sosyalizm bu sosyalizm değildir ; ona göre Almanyanın şimdiye kadar yaptığı gayet yüce idimlere rağmen onun istediğı sosyalizmi kuracak adamlar ortada henüz yoktur. Alman sosyalizmi demek, "Almanya için sosyalizm, yani yalnız ve münhasıran Almanya için muteber, hemde bu günün Almanyası için muteber, bir sosyalizm," demektir. Bunun Almanyanın şartlarına göre ölçölmüş ve kurulmuş olması lâzımdır. Bu sosyalizmi Sonbart, "Almanyanın vücuduna göre kesilmiş bir elbise," ye benzetiyor. Bu takdirde, ölçüye göre, yapıldığı için, bu sosyalizm başka milletlere veya bütün cihana uymayacak demektir. Çünkü sosyalizm hazır elbise (konfeksiyon) değildir ?

Fakat bu sosyalizm, yukarıda verdiğimiz mütefekkirlerin yaptığı gibi, yalnız fırsat düştükçe Almanyanın hususî şartlarile meşgul olmayacak; bil'akis bütün sorguları ancak Alman menfaatleri bakımından

[*] Strasser, geçen sene Hitlere karşı yapılan hareketten sonra kurşuna dizilmiştir.

sistemlice işliyecek, terkip edecek ve izah eyleyecektir. Şu halde kıymetli profesöre göre bütün cihanı kucaklayabilecek bir Alman sosyalizmi sistemi yoktur ve mümkün olamaz; hele öyle cihanşümül bir komünizim düşünmeye imkân yoktur. Bugün az çok değişikliklerle her memlekette nizam, realist olmayan bir nizamdır; zira o bütün bu milletler üzerinde; Sonbardın pek haklı olarak işaret ettiği gibi, hazırcıdan alınmış iğreti bir elbise gibi duracaktır.

Bundan başka profesör Sonbart sosyalizmi — komünizmin veya birçok klâsik sosyalizmlerin anladığının tamamen aksine olarak — yalnız iktisadî bir kavram olarak kabul etmez. Onun içine, iktisat alanının dışında kalabilen bütün sosyal soruları da sokar. Hülâsa Alman sosyalizmi, Alman milletinin “bütün sosyal nizamını,” ilişkilendiren her türlü meseleyi içine alır.

Bundan sonra profesör bu görüş tarzlarının işlenmesine ve sistemlenmesine geçiyor. Ona göre Alman sosyalizmi şu unsurları içine alır:

1. Abstrakt bir üst kavram : sosyalizmi.
2. Konkret bir alt kavram : millî sosyalizmi.
3. İkinci bir ferdi alt kavram : Alman sosyalizmi.

İmdi burada duruluğa varmak ve Alman sosyalizmini anlatabilmek için SOMBART Almanyanın hususiyetlerini ve isteklerini tesbit etmeyi tabii mantikî olduğu için, düşünüyor. Bunu yapmak için bilhassa ve her şeyden önce “Alman,” unsurunu tahlil etmek istiyor :

Alman ne demektir? Sorusunun cevabını vermeli.

Bu soru-Almanyada, daima öne sürülmüştür ve hattâ *Nietzsche* bu sorunun ortadan kalkmamasını Almanlık adına hayırlı saymıştır.

Profesör “Alman kimdir veya ne demektir,” Sorusunun içinde iki tane tamamlayıcı cüz’ü seçiyor :

- 1) Almanya ne demektir?
 - 2) Almanların varlığının hususiyeti?
 - 3) Cihanda Almanların vazifeleri (*Mission*) ve durumları,
- Alman sosyalizminin yukarıki üç mütemmim cüzülerini SOMBART metaforik (Mecazî) bir deyim ile şöylece anlatıyor : I) Cisim, II) Ruh, III) Seciye varlığı.

I — Alman sosyalizminin cisminden maksat bugünkü Almanya yani Alman yurdudur. SOMBART bu yurdun peyzaj (ilgörümü) yaşlık, çok ormanlık bakımlarından hususiyetlerini belirtiyor. Toprağın zıraat bakımından cırlılığını, bataklık, killi ve kumsal toprakların çokluğunu ileri sürüyor. Çünkü bütün bu hususiyetler Alman sosyalizminin kurulmasında mühim âmillerdir.

Burada SOMBART Alman halkını gözden geçiriyor : 65 milyon insan ve kilometre başına 134 gibi çok sık bir oturma; Almanyada halâ büyük savaşın tesiri var. İhtiyarların çoğaldığı ve daha çok yaşadığını tesbit etmeden geçmiyor. Doğumun 1880 deki binde 37 nisbeti ile 1920 - 21 de binde 10 - 12 nisbetini karşılaştırıyor.

Profesör, Cermen ırkının evsafı hakkında henüz pek az şey bilindiği kanaatindedir. Cermen ırkının en büyük mütehassısı olan *Hans F. K. Günther* [*] de aynı fikirdedir. Binaenaleyh bugünkü bilgiye göre : Almanların, türlü ırkların karışmasından ortaya çıkmış tipik bir halk olduğu fikrini müdafaa ediyor. Ezcümle :

Kadim ırklar *homo alpinus* (Alp adamı), Keltler, Cermenler, İslavlar, Romalılar, Puruslar, Hunlar, Avarlar, Lituvanyalılar, Ventler, Macarlar, Yahudiler, gibi zaten bizatihi ırk melezlerinden başka bir şey olmayan bir çok ırklar kaynaşp bugünkü Almanları meydana getirmişler.

Hele şehirlerdeki mubalıgalı ırk karışmasından hepsinin aleyhine bir “soysuzlanma ve kötülenme „ hasıl olduğunu da işaret ediyor.

“ Batı ve doğu Avrupası devletlerinde gayet az olan Yahudi karışması ile kıyaslandığı takdirde Almanyada Yahudilerin karışması dikkate değer bir mahiyet gösterir. “ Karışma nisbetini gösterecek sarıh bir istatistik elde olmamakla beraber dinî istatistiklere göre Almanyada halen halkın yüzde biri Yahudidir. Memleketin bazı yerlerinde bu nisbet çok yüksektir. Berlinde Yahudiler 1910 da % 30 - 6 nisbetindedirler.

Bundan başka Alman halkının organik bünyesi de hususiyet gösterir. Filhakika Almanya muhtelif “ halk gruplarından „, soy ve boylarından müteşekkil olup bunların her biri başka bir lehçe konuşur. Her bir grubun kendine has âdetleri, an’aneleri ve hattâ kültür ürünleri vardır.

Bundan başka Almanyanın siyasî rejimi de pek az devletlerinkine benzer; merkezileşmiş milletlerin zıttına olarak Almanya bir çok devletlerden müteşekkil bir varlıktır. Din ayrılıklarının da ihmal edilmemesi lâzımgeldiğini SOMBART işaret ediyor. Hele Almanların ekonomik hayattaki vaziyetleri dikkat görümü ile görülmeli Almanya bugün Avrupada, iktisat bakımından, orta halli bir devlettir. Ekonomik çalışma bölümüne göre Almanların binde : 305 i ziraatle, ormancılıkla, balıkçılıkla, 410 nu sanayi ve madencilikle 165 ş ise ticaret ve münakalat ile meşguldürler. Burada SOMBART Alman milleti aleyhine son elli sene zarfında hasıl olmuş bir vakıayı tesbit ediyor : Halkın

[*] *Hans F. K. Günther, Rassenkunde des Deutschen Volks, s. 200*

hemen pek azı ziraatle meşgul oluyor; halbuki elli yıl önce ziraat halkı beşte iki ve yüz yıl önce ise [*] beşte üç idi. SOMBART Alman iktisat hayatının bütün dallarını ince ince yoklıyor ve bunlar üzerinde türlü bakımdan istatistikleri karıştırarak sonuçları kuruyor.

II — Alman ruhu :

Bir Alman ruhu bir halk ruhu (*Volksseele*) var mıdır ? Kelimenin lûgat manasında böyle bir halk ruhu yoktur. Bir halh ruhundan bahsolunursa bu ancak düşüncede kurulmuş (*fingiert*) bir kavramdır; yani milyonlarca insanın, milyonlar kadar ayrı ayrı düşünme, sezme, dileme ve yaratma tarzlarından çıkmış ortalama bir ruhtur. Fakat böyle bir halk ruhunu anlayışta bu tarzda sun'î bir tefekkür kâfi değildir. Bu hususta daha ziyade bir Alman tarzına, teklîğe ve duruluğa varılmalıdır. Öyle ki : Bu ruh tarzı yalnız Almanlara has olsun. SOMBART, böyle bir Alman halkı ruhuna, fertlerin ayrı ayrı ruhlarının irade ve düşünce hususiyetlerinin muayyen prensiplere göre tanzimi suretile varılabileceğini ileri sürüyor : Ona göre meselâ hangi türlü ruh açıklamalarının diğerlerinden fazla olduğunu, bunların daimî olanlarını ve olmiyanlarını tesbit ederek onların yüze gelenlerini ayırmalı ayıklamalıdır.

Sonra, fikir bakımından olan teressübatını meselâ devlet müessesesini, filozofiyi, san'ati araştırarak ruhî yoklamaların doğru sonuçlara varıp varmadığını tesbit eylemeli... İşte bütün bu vasıtalarla tek ve umumî bir "Halk ruhu," anlamına varılabilir.

Profesör bu alanda, *Stendhal*, *Martin Luther*, *Schopenhauer* gibi filozofların ve ahlâkçıların Alman ruhunu ifade edici bir şekilde koydukları prensiplerden ve kıymet hükümlerinden hareket ederek sonuçlar tesbitine çalışıyor. Meselâ, SOMBART'a göre her alman aşağıdaki kıymet hükümlerini kabul eder:

Bütün insanlıkla,

Bütün ak ırk insanlarla (yahudiler de dahil);

Bütün şimal ırklarile (Eskimolar dahil),

Bütün hindü-cermenlerle (İslavlar ve lâtin ırkları dahil),

Bütün batı avrupalı milletlerle (İtalyanlar, Fransızlar... ilh),

Cermenlerle çok karışık bütün milletlerle (İskandinavyalılar ve İngilizler),

Bütün melez milletlerle,

Bütün sanayi (indüstri) milletlerle (Japonyalılar ve Amerikalılar dahil),

[*] Belçikada halen halkın yalnız binde 75 i ziraatle uğraşır.

Bütün kapitaliste kültür milletlerle,

Bundan sonra SOMBART, bütün Almanlar için müşterek olan üç mühim hususiyeti ortaya koyuyor ve onları en büyük alman mütefekkirlerinden aldığı kanıtlarla kuvvetlendiriyor; bunlar, aynı zamanda diğer milletlerde de vardır.

1) Almanlar aktif, kudretli işte, işi seven ve cihana ilişik gösteren bir millettir; bundan ötürü, Ruslardan, diğer doğu kavimlerinden, Hindlilerden, ecnebilere, ayrırlılar).SOMBART'a göre mongollar ve Japonlar aktif kavimlerden sayılıyor.)

2) Alman milleti erkekler milletidir: Yani ev ocak ve kültür hayatında erkek her şeyin başında gelmek lâzımdır. Kadına karşı Fransada ve Polonyada görülen haddinden fazla itibar (Frauenkultus = Kadın ayini) Almanlarca meçhuldür.

Bundan ötürü Almanların âdetleri bu diğer milletlerin âdetlerinden sertçedir.

Erkekler milleti veya kadınlar milleti diye yapılan bu ayırmanın sebeplerini hukuk ve iktisat münasebetlerinin hususî şartlarında aramak lâzımdır.

3) Alman milleti bir köy milletidir. Meselâ İtalyanların hilâfına olarak köye ve köy hayatına çok ağındırlar. Bu seciyeyi küçük bir formül haline koyarsak şunu diyebiliriz : İtalyada her köy ve her park küçük bir şehirdir: Halbuki Almanyada her şehir köyü kendisine doğru çeker veyahut köye karşı kalbinde dehşetli bir sıla hasreti (*Nostalgie*) taşır. Bütün eski Alman şehirleri köy tarzında yapılmışlardır.

Almanyadaki köy düşkünlüğü ve köycül eğlimler günümüze kadar devam etmiştir. Köy sevgisi başka anlam ile tabiat sevgisi diye anılabilir. Alman büyük şehirlisi ve hattâ küçük şehirlisi imkân ve fırsat düştükçe tatil saatlerini köyde veya köy tabiatının içerisinde geçirmek için yayılır. Buna mukabil Fransızlar ve Alman köylüsü, şehirde, evde, salonda kalmaktan zevk alır.

Burada SOMBART bilhassa Almanlarda rast gelinen yani yaratılış ve karakter hatlarına ilişiyor ve bu şekilde Alman hususiyetinin tesbitine çalışıyor :

a) Alman inceleştiriciliği (tahlilciliği). Bu hususiyet şu demektir : Alman, hem kendisini hem cihani hem de her şeyi gayet ciddiye alır. Bu alış hem düşünce, duyma ve sezme hem de elleme hususlarında kendini gösterir. Almanların bu hassasını STAMMLER gibi hukuk felsefecileri etraflica ortaya koymuşlardır.

b) Alman objektifliği (şey'iliği)

Bu hassanın iki anlamına işaret edelim :

Almanın objektif işlemlere karşı büyük bir ağgınlığı vardır, sonra Almanın objektif işlemlere karşı büyük bir kabiliyeti vardır. RİCHARD WEGNER in dediği gibi : “ Alman olmak demek bir şeyi yine o şey için, o şey uğruna yapmak demektir „. Aynı fikri Bremdeki „ deniz seferleri evi „ nin üzerindeki lâtince eski bir sözde okumak mümkündür :

“ Denizde sefer etmek lâzım, fakat yaşamak değil : *Navigare necesse, vivere nonest* „ .

Bu temelli Alman karakterini BÜYÜK FREDRİK, GÖTE, SCHOPENHAUER, NİETZSCHE eserlerinde ve sözlerinde çok kerre ortaya koymuşlardır. Filhakika PAUL DE LAGARDE in şu sözleri Alman doludur : “ biz kahraman ayinini beceremeyiz. Kahramanlara tapmada biz bir nevi puta tapma mahiyeti görürüz. Şayet kahramanın (*Heros*) arkadaşları bizden bu türlü bir tapma beklerlerse bu bizdeki adalet hislerini ve hele Allahtan başka bir şeye bağlı olmayan nikbinliğimizi incitir „ .

İşte bunun içindir ki, diyor SOMBART, Almanlar, NAPOLYONU değil BİSMARKI, MUSOLİNİYİ değil HİTLERİ tercih eder. Sonra Almanların, “ kanun perestlik, doğruluk ve otorite milleti „ olduğuna işaret eder.

c) Almanın kendine itimadı veyahut — SOMBART ın kelimeyi sevmemesine rağmen — onun indivualizmi Almanların bu ferdiyetçi karakterlerini ortaya koyuyor. Bunun misali olarak da Almanyadaki (bittabi Hitlerden önce) sayısız ve her biri bir tarafa çeken siyasal partileri birlikleri, cemiyetleri, ittifakları, hususî devletleri ve her birine has sayısız idare farklarını, kurumları, dergileri, gazeteleri, mezhepleri, mezhepler içindeki ayrılmaları, kültür hareketlerini, tezahürleri, spor kurumlarını ve onlardaki hususî ağımları göz önüne getiriyor.

III — Alman karakter varlığı veya Alman karakteri :

Alman halkının kendine has bir hususiyeti vardır ; bu da çok taraflıdır. Bu karakteri yapan kan ve tarihtir. SOMBART pek haklı olarak kanı ve tarihî mukadderatı bir olmayan cemiyetlerde millî bir nevi hususiyet görmeyor.

Profesöre göre milletlerdeki nevi hususiyetleri onlarla birlikte gezer ve dolaşır ve onların mukadderatlarındaki değişikliklerle değişir. Şu halde milletlerin mütemmim cüzüleri olan toprak kan, tarih ve kültür unsurlarında yapılan her türlü değişiklikler onların nevi hususiyeti üzerinde o nisbette değişiklikler doğurur. Binaenaleyh tarihin doğurduğu kültür milletleri kendilerini yaratan unsurların ayrılmasında gayet hassas davranmak zaruretindedir.

Halk karakterinin ruhu ise yüce âlemden *transzendente Welt* çıkan birliktir. Buna fransızca *esprit nationale* ve Almanca *Volksgeist* denir. Tabîî halde o daima aynıdır, hiç değişmez, hattâ biz bunu ezeli veya ebedî diye de ad koyabiliriz. Halkın nevi hususiyeti yaşayan insana bağlı olduğu halde “halkın hususî karakteri yani *esprit*, si Allaha (yani manevî yüce âleme) dayanır,, (*Sombart*, sahife 154). Halk hususiyeti halk karakterinden (*esprit*) sinden az çok ayrılabilir veya ona yaklaşabilir. Kendi fikir âleminden ve nevinden uzaklaşmış olan halkları ancak Peygamberler veya dâhiler kendi öz asıllarına çevirebilirler. Şu halde bu, halk karakteri. (= halk manevî varlığı) hissinin yetiştirilmesi ve olgunlaşması için büyük bir vasıttır. Tıpkı putperestliğe alçalmış olan bir halk zümresi içindeki bir tek kişinin vicdanında yakıtığı müteâl fikri diğerlerine de kabul ettirerek onları tekrar Allaha iletebileceği millî ruh varlığını içinde yaşatan bir tek kimse bir milleti kurtarıp ona tam ve hakikî karakterini verebilir.

Millî ruh karakteri öyle tecrübe ile veya ferasetle *Verstand* kavranılır bir şey değildir. Bunu biz ancak kendi içimize dönmekle sezebiliriz. Nihayet o büyük yurddaşların sözleriyle ve işlemeleriyle de ortaya konulmuş olur. Bunu biz büyük bir şairin şiirinde müzikçinin operasında, senfonisinde veya başka bir parçasında bir büyük kubbe, saray abide yapısında, büyük bir askeri zaferde bir diplomatın maddî ve manevî eserinde. bir filozofun kitabında... ilâh görürüz ve derhal bizim olduğu için benimseriz. Profesör SOMBART bu mühim prensipleri kurduktan sonra Alman milletinin kendi mavenî varlığı bakımından ve tabîî onun ruhuna uygun olduğu içindir ki - ne gibi mühim vazifeleri olduğunu tesbit ediyor : Alman milleti, bir manevî varlık fikir milletidir, bir yapım ve düzüm milletidir çok taraflı karakter gösteren bir millettir.

Şu halde Alman sosyalizmi şimdiye kadar tahlil ettiğimiz bu unsurları ihtiva ve tatmin edecek bir nizam yaratmalıdır.

Alman sosyalizminin gayesi ve yolu : Alman sosyalizminin kurtarıcılığı yalnız bir sınıfı veya halkın yalnız bir sınıfı değil halkın bütünü - nün onun her kısmında ihtiva etmek gerektir. Çünkü köylü, ücretli amele, toprak sahibi, müteşebbis, tüccar, san'at sahibi, bilgin.. ilâh gibi cemiyetin bütün tabakaları ve uzuvları “ iktisadî devrin ,, zararına uğradıkları için onların hepsini de bu zararlardan kurtarmak lâzım. Şu halde Alman sosyalizmi ne amele sosyalizmidir ne küçük burjuva veya ne de milletin diğer bir kısmının sosyalizmidir. Ancak ve ancak halkın sosyalizmidir. Sonra bu sosyalizm yalnız iktisat alanını değil aynı zamanda bütün kültür dallarını kucaklar. SOMBART der ki :

“ Alman sosyalizmi Almanları. „ iktisat unsurunun “ sahasından çıkarak. Fakat onu ileteceği yurt içinde bal ve yağ akan “ arzı mevcut „ değildir. Yalancı peygamberlerin halklarına vaad ettikleri cennet de, hiç değildir. „

SOMBARD’a göre bu dünyada tam saadet yoktur ve olamaz. İnsanlar daima eza ve zorluk çekeceklerdir. Onların bir gün, “ gınahtan arı „ cennetlik olarak ortaya çıkmalarına imkân yoktur. Bilâkis insanlar günlerinin sonuna kadar günahkâr kalacaklar. Yani sosyalizmin de insanları kurtaracağına, mutlak müsavat ve saadet tesis eyliyeceğine inanmıyor.

SOMBARD’a göre beşerî hayatın öyle münasebetleri ve bağılıkları vardır ki bunlar, bu dünyada beşerî vazifeleri, “ iktisat unsurunun „ kurduğu prensiplerden daha müsaadekâr bir şekilde yapmağa yardım ederler; ve hayatın öyle taraflarını ortaya koymağa müsaadekârdırlar ki; bu sayede fert kabiliyetlerini ve eğlimlerini daha iyi bir şekilde inkişaf ettirebilir ve binnetice cemiyetin yükselmesine daha iyi yardım ederler. Bunu yapacak olan ise Alman sosyalizmidir.

Alman sosyalistleri öyle kültür durumu yaratmak istiyorlar ki bu durum bugünkü medeniyetin müşküllerini çözebilecektir. Alman sosyalizmi bir milletin ihtiyarlamasına inanmıyor. Ona göre milletler ancak ırkî nevilerinin bozulmasile kabiliyetlerini bitirirler. Şu halde yeni bir kültür yaratmak ve bu yaratmayı kolaylaştırmak neticesine varılıyor. “ İktisat asrı, diyor SOMBART, maddî eşyanın lüzumundan fazla kıymetlendirilmesine ve böyle iktisadın her şeyden önce geldiği neticesine bizi iletti; iktisat unsurunun bu hakimiyeti kırılmak gerektir. Yeniden başka kıymetlerin mevcut olduğunu teslim etmeliyiz. Bu kıymetler; mukaddes kıymetler. fikrî kıymetler ve hayatın kıymetleri (yaşayan kıymetler), biz bu sıraya göre kıymetler tahakkukuna mecburuz; bu fayda ve ihtiyaç mefhumundan önce gelir. „

Alman sosyalizmi, bir sosyal normativizm olduğundan dolayı yukarıda verdiğimiz amaçlara göre sosyal bir nizam kurmak mecburiyetindedir. Yani sosyal - etik sistemlice prensipler kurmak heyecan ve hissiyat hazırlamak kâfi değildir. O halde Alman sosyalizmi hangi nizamı kuracaktır ?.

SOMBART bu nizama ileten yolu çizmek istemiyor ona göre bu nizam doktrinici ve nazarı bir nizam olmayacak; kendinden evvel geçen diğer sosyalist nazariyecilerin yaptığı gibi metafizik bir sosyalizm de istemiyor. Çünkü o bütün sosyalist nazariyeleri (Komünizm de dahil) kötü bir metafizik diye tavsif ediyor. Alman sosyalizmi hürriyet içinde çalışmak ve işlemek vaktinde hareket etmelidir.

Bu suretle SOMBART, kurduğu sosyalist sistemin devlet kurumuna geliyor. Kitabının beşinci kısmında “Devlet;; müessesesile meşgul oluyor. Burada SOMBART siyasî topluluklar üzerine, hukuk felsefesi bakımından, uzun uzadıya yayılıyor. Sonra devlet müessesesine geçiyor; klâsik nazariyeleri tenkit ediyor, devletin vazifelerini sınıflara ayırıyor. SOMBART’a göre devleti üç görümle (*aspekt*) tasavvur etmeli :

- 1 — Bir birlik — Millet — Polis,
- 2 — Bir tümlük — Müşterek avarlık — *Politeia*,
- 3 — Bir çokluk — Topluluk — *Koinonia*,

Bu üç öz devletin üç topluluğuna tekabül eder ki şunlardır:

- 1 — Halk,
- 2 — Cemiyet (*Société*);
- 3 — Şahıslar çevresi.

Millet Nedir? milleti SOMBART şöyle tarif ediyor:

muayyen bir gaye erişimi güden siyasî bir topluluktur. Ona göre bu kavram mutlak surette şey’i (objekif) tir. Bu kavramın şuurlu bir muhtevası yoktur. Yani millet, fertlerin şuurunda ferden ferda yaşadığı için değil, maneviyet aleminde bir fikir halinde mevcut olduğundan ötürü bir mevcudiyettir. “Milliyet bir maneviyet şahsiyetidir.” Milletin amacını fertler koymazlar, onları koyan kâinatı yaratandır. Milletler tanrısal (ilâhî) kudretin özel (hususî) kanunlarına tabidirler. Fertler yalnız fikri tahakkuk ettirmeğe memurdurlar.

Bu siyasî topluluğu teşkil eden insanlar kimler olacak? Bunlar müşterek bir fikir, bir ideal, müşterek bir gaye ile biri birine bağlı insanlardır. Topluluk bu fikir ve gayeye hizmet eder veya onun tahakkuku için çalışır. Milleti sembolik bir tarzda millî bayrak ve millî marş ifade etmek mümkündür.

Burada şuna işaret edeyim ki millet kavramı devlet kavramı kadar eskidir. Çünkü bu kavram nihayet devlet kavramının başka bir tarzda görünüşüdür. Bundan ötürü devlet milleti (*Staatsnation*) veya kültür milleti (*Kulturnation*) diye bir ayırma yapmak doğru değildir. Her millet “bir devlet milletidir.” Kültür milleti tabiri bir kavram olamaz; bundan, olsa olsa, doğrudan doğruya halk veya millet manasını anlamak gerektir. Burada SOMBART, “Halk,” kavramı üzerinde yayılıyor.

“O halde halk kavramı, diyor, millet kavramının hilâfına olarak daima, nereden (*Terminus a quo*) ? sualine cevap teşkil eder. Halk arzımsı (*Shthonisch*), anamsı (*matria*); millet ise ruhumsu ve fikrimsi, apollonumsu, babamsı (*patria*).

SOMBART burada “yahudi meselesi,” ne ilişmeden geçmiyor. Ona

göre yahudi meselesini şahıslar meselesi ve din meselesi diye ikiye ayırmak lâzımdır:

1 — Yahudi kanından olan kimselerin Almanya gibi bir memlekette yedici ve sürücü mesuliyet mevkilerinde bulunmaları doğru mudur, değildir? Sombart: yahudilerin Almanyada devlet işlerinde kullanılmalarını kabul etmiyor. “Bunun için esbabı mucibe de vermeğe lüzum yoktur. Bunun böyle olması hem de yahudilerin menfaatları iktizasındandır,” diyor.

2) Dil meselesine gelince: Bunu çözmek hususundaki zorluğu kendisi de itiraf ediyor. Çünkü burada mesele kendisini yahudi ruhuna ve zihniyetine karşı mücadele ve bu ruhun bertaraf edilmesi mahiyetinde ortaya çıkıyor..”

SOMBART her şeyden önce: Bu gün Alman milletinin kültür alanlarının hepsinde kendi tesirini gösteren bir “yahudi ruhu,” nun varlığını teslim ediyorlar ki bu görüşte haksız olmadığını sanıyor. Filhakika bütün dünyada yalnız bir yahudi fizyolojisi — meselâ bir min-karî burundan — ziyade bilhassa öyle bir cins insan kabul ve halk etmek lâzımdır ki: onun düşünüş, çalışış, hareket ediş, aksülâmel yapıp tarzı vardır. Bir kelime ile bu gün dünyada nev’i şahsına has bir yahudi kültürü mevcut olduğu muhakkaktır: Öyle bir kültür ki: ırk, tarih, dil, ahlâk, san’at, edebiyat... gibi en mühim bakımlardan diğer milletlerin kültüründen ayrılıyor. Bu hususta SOMBART pek çok mütefekkirlerin görüşlerini anarak davasını ispata çalışıyor.

O halde, diyor, kendimizi yahudi ruhundan ve onun tesirinden kurtarmalıyız. Fakat bu iş için yahudilerin bertaraf edilmesinin, veyahut gayri yahudi bir ruh yaratılmasının da kâfi olmadığını söylüyor. Ona göre: Tarihî Alman kültür müessesesini “yahudi ruhu,” nun içinde barınabileceği bir kal’a mahiyetinden kurtaracak şekilde değiştirmek ve yoğurmak lâzımdır.

SOMBART’A göre milliyeti sevmek (*milligelperverlik*); Milliyetperverlik, insanların bu dünyadaki vazifelerini ancak millet adı altındaki topluluklar halinde yapabilecekleri hakkındaki görüş tarzının zarurî bir neticesidir.

SOMBART *internationalizmi* (beynelmilelciliği) ancak milliyetperverlik içinde onun için kabul eder.

Bundan başka, bu günkü Almanyanın umumî arzusuna ve kozmopolitlikten nefret eden milliyetçi sosyalist görüş tarzına rağmen SOMBART Alman milletinin tab’an kozmopolit olduğunu müdafaa ediyor.

Halbuki biz Almanyadaki yaşayışımız ve araştırmalarımız sırasında SOMBART'ın tamamen aksi neticeye vardık: Alman milleti kozmopolitlikten çok öğrenen bir millettir.

Bundan sonraki fasılda Sombart, Alman sosyalizminin görüş tarzları bakımından kurulacak devleti araştırır : burada devlet ile cemiyeti karşı karşıya koyar. Cemiyetten SOMBART bir devlet içinde mevcut insan guruplarını anlar.

Devleti cemiyetle karşı karşıya getirmek suretile anlamak isteyen bir nazariyeyi SOMBART, HEGEL, ve, LORENZ VON STEİN'e yollar. Bu nazariyeye göre yani devlet ile cemiyetin karşı karşıya konusu : ya birbirine uymayan iki kavramın karşı karşıya konulması demektir : devlet = fikir, ve, cemiyet = topluluk ; veyahut ta devlet kavramını keyfi bir şekilde ikiye ayırmak demektir : bir taraftan devletin memurları diğer taraftan ise memurların dışında kalan halk ; veyahut devlet kavramını darlaştırmak, kısırlaştırmak demektir. SOMBART'A göre devlet ile cemiyeti karşı karşıya koyan ve bütün klâsik temel teşkilât nazariyelerinin kaynağı olan bu nazariyeler yanlıştır. " Devlet ile cemiyeti karşı karşıya koymağa imkân yoktur, çünkü devlet bizzat cemiyetten çıkar. Bunun ikisi bir tümlük teşkil eder. Devleti cemiyetten ayıran endividüalist - liberalist görüş tarzı sun'îdir.

SOMBART devletin dış yapısı bakımından izahı sırasında «*Führerprinzip* = önderlik prensibini » izah ediyor : bu prensibe göre devlet yapısı içinde yalnız « önder » in iradesi hâkim olup o da bu iradenin kudretini yalnız cihanın sürücüsü ve yediciisi olan Allah'tan alır. Yani hiç kimseye karşı mes'ul değildir. " önderlik prensibini diyor, SOMBART, ciddî bir şekilde kavrayan ve ona göre inanan, mütamadî bir manevî kudrete inanmağa mecburdur. Bu türlü iman haricinde önderlik prensibi havaya uçar. »

SOMBART kitabının son kısmında iktisattan bahseder : İlk önce iktisadın tekniğini, sonra eşyanın istihlâkını ve nihayet eşyanın istihsalini inceler. Bütün bu meseleler üzerinde durmağa lüzum görmüyor.

SOVYET RUSYA

*Yazan : Elâziz hâkimi
Hüseyin Baykara*

Sovyet Rus Hükûmetinin cezaları infaz tarzı — Bu husustaki nazariyeler — Cezaları infaz için kurulan müesseseler — Sovyet islah usulünün tatbikı.

Bu yazı için istifade ettiğim Rusca eserler:

- 1 — Pr. İ. Malinovski : *Sovyet hükûmetinin ceza siyaseti ve "İslâh ve mesai" kodeksi. Gosizdat Moskova 925*
- 2 — Pr. P. İ. Litublinki: *Mahkûmiyetin infazı şekli. Gosizdat Moskova 924*
- 3 — Pr. P. M. Mints : *Ceza hukuku 1 inci cilt — Riga 925*
- 4 — Pr. Hernet : *Hapishane ruhiyatı 925 Gosizdat Moskova*

Epeyce zamandanberi bizde de hapishanelerin yeniden Türk ceza kanununun cezaları infaz ahkâmına uydurulmak suretile tanzim ve islahı mes'elesi matbuatta ufak parçalar şeklinde yazılıp duruyor ; ara-sıra yeni haberler sütunlarında görülen bu yazılardan başka matbuatımızda bu mes'ele üzerinde esaslı düşünceler ileri sürülmüş ve münakaşa edilmiş değildir. Benim bildiğim ve şüphesiz olan bir şey varsa adliye vekâletinin bu mes'eleyi ele almış olduğu ve üzerinde çalışmakta bulunduğu. Bu sebeple Sovyet Rusyanın cezaları infaz nazariyelerini tetkik ve okuyucuların gözlerine çarptırmayı faydalı buldum.

Sovyet Rusyada ceza kanunundan başka bir de suçluların tehzibi ve çalıştırma kodeksi vardır. Bu yazıda biz işbu kodeksin esaslarını tetkik ve izaha çalışacağız. 924 yılının 16 birinci teşrininde Sovyet adliye komiserliğince tanzim ve merkezi icra komitesince tasdik olunan işbu "suçluların ıslahı ve iş," kodeksinin birinci maddesinde deniliyor ki: ıslah ve çalıştırma

[1] Hapishanelerimizin durumunu tetkik ve yeni kanunlarımızın icaplarına uygun bir şekilde tanzim için bir senedenberi yapılan mesai devam etmektedir. Belçika, İsviçre, Bulgaristan, Yunanistan devletlerinin ceza sistemlerini tetkik etmiş olan bir arkadaşımız yakında geldi.

Bu tetkikatın neticelerini bu sahifelerde okuyacaksınız. Kıymetli bir meslektaşımızın gönderdiği bu yazı da aynı mevzua taallük ediyor. Bu seri yazılara bu makale ile başlamış oluyoruz.

T. H.

kodeksinin gayesi Sovyet Rusya ölkesinde cezaları infaz sisteminin başlangıçlarını hürriyeti tahdit suretile yapmak ve bu usulü mahkûmları muhafazasız ve mecburî çalıştırma işile mütenasip bir şekilde teşkilâtlandırmaktadır.„ Bununla beraber anlaşıldığına göre“ıslah ve çalıştırma kodeksi Sovyet hukukunda başlıca ceza sayılan hürriyeti tahdit etme kanunudur. Kodeksin sekizinci maddesi vazifelerini aşağıdaki sıra ile göstermektedir :

1 — Suçluyu cemiyetten ayırmak yani hürriyetini tahdit ederek bir yere kapamak.

2 — Çalıştırma ve ıslah yolu ile suçluları toplu yaşayış şeraitine alıştırmak suretile onlar üzerine tesir yapmak ve bu gayeyi mahkûmları çalıştırmak ve kültür seviyelerini yükselterek elde etmek.

3 — Böylelikle mahkûmların bir daha suç işlememelerini temin ve cemiyetin nizamını bozmamalarını onlara telkin eylemek.

Demek suçlunun hürriyetini tahdit ederek onu mecburî olarak çalıştırmak ve kültürünü yükseltmek suretile ıslah ettikten sonra cemiyete sağlam ve terbiyeli bir adam olarak iade eylemeyi kodeks vazife edinmiştir. Kodeksin nazariyatından anlaşıldığına göre, cemiyetin intizamını bozduğu için suçluyu kapamıyor, ve suçlunun zulüm eylemesine karşı suçluya zulüm ederek intikam almak kodeksin gayesi değildir. Düşünce, ancak cemiyeti muzir bir unsurdan korumaktır ; fakat kodeks cemiyeti muzir unsurlardan koruma mes'elesini maksada muvafık bir şekilde tanzim etmek istiyor ve hürriyeti tahdit etmeyi suçluyu tamamilen insanlardan uzaklaştırmak ve tecrit eylemek manasına anlamıyor. Aynı odalarda hapis, kodeksin prensibinde olmadığı gibi konuşmayı ve muşeretini mahkûmlar arasında hiç de men etmiyor. Hattâ sıkı tecride tâbi tutulan mahkûmlara dahi muayyen günde ziyaretine gelenlerle görüşmek, hariçle yazışmak ve yemek ve sair ihtiyacını temin eylemek gibi müsaadelerde bulunuyor. Mahkûmu yaşayış için en zarurî ihtiyaçlardan ve sıhhî muavenetten mahrum etmediği gibi tenvir ve teshinine ve iaşesine de ehemmiyet veriyor. Mahkûmun cezasını infaz sırasında izzeti nefsinı rencide etmemeyi prensip olarak kabul eden kodeks zincir ve kelepçe vurmaya, mahkûmu karanlık bodruma kapamayı ve ziyaretçilerle demir parmaklık arasından görüşme usulünü inzibatî düşünce ile yemekten mahrum eylemek cezasını ıslah gayesine aykırı buluyor. Yalnız çok tehlikeli bulunan ve sıkı tecride tâbi tutulan mahkûmlara üç günde ancak bir defa ıslah evi bahçesinde gezmek müsaadesi veriliyor. Bundan anlaşılıyor ki kodeks yine bir derece ayrı oda hapsi usulünü istisnaî olarak kabul etmiştir. Kodeks prensiplerinden birisi de komünist partisinin programında = esas olarak kabul olu-

nan “ ıslah olunmıyacak mücrim yoktur ,” fikrini benimsemiş olmasıdır. Bu düşünce marksizmin esaslarından sayılmaktadır. Ancak suçluların bazıları kolay, bazıları ise güç ıslah olunur. “ Bunların ıslah kabiliyetlerine göre usul tatbik eylemek lâzımdır ,” demektedir. Kodeksin “suçları ıslah işi kodeksi,, olarak adlandırılmasında bu düşünce başlıca âmil olmuştur. Bunun için kodeks sıkı tecride tâbi tutulan ağır mahkûmların dahi ıslahına çalışmayı ve onların da fikrî ve emekçilik istidatlarını işletmeyi ve yükseltmeyi göz önünde tutmaktadır. Bu maksatla kodeksten “ ceza infazı ,” tabiri kaldırılmış ve yerine “ içtimai müdafaa tedbiri ,” tarifi konmuştur.

Islah prensiplerini yukarıda kısaca arzolunan telâkkilere dayandıran sovyet hükûmeti bu gayeye erişebilmek için ıslah evlerini üç seciyede kurmaktadır.

1 — Ancak ıslah edici karakteri haiz olanlar.

2 — Tıbbî - terbiyevî karakteri haiz bulunanlar.

3 — Sırf tıbbî tedavi yapmak için kurulanlar, yani hastahaneler.

İşbu üç temayüllü olarak kurulan müesseselere kodeks ahkâmı ayrı ayrı fasıllar ayırmış ve esaslarını tesbit etmiştir. Birinci şekilde kurulan ıslah evlerinde : iş yurtları tesis, mahkûmları çalıştırmak ve mahkûmlar arasında maarifi yaymak esası vardır. Bundan başka mahkûmların emek ücretlerinden onların ıslah edilmeleri için kurulan müesseselerin masraflarını kazanmak başlıca şartlardan biridir. Suçluları ıslah etmekten gaye tekrar döneceği serbest cemiyetin kaidelerine uygun bir surette yaşamasını temin eylemek olduğundan; normal bir cemiyete emekçilerin haklarını korumak için tatbik olunan mesai kanununun suçlulara da tatbik olunması kodeks emrediyor. Yani iş saatini, istirahat zamanlarını ve emeğin bedelinin adaletle uygun olarak verilmesini, hulâsa emeğin korunması için fabrikadaki amelelere tatbik olunan bütün mesai kanunu ahkâmının mahkûmlara da tatbik olunması kodeksde yazılıdır. Suçlular arasında maarifi yaymaktan maksat, onların fikir seviyelerini ve vatandaşlık hislerini yükseltmektir. Kodeks bu gayeyi suçluları ıslah evindeki mektepte ve mektep dışında işletmek suretile elde etmeyi emrediyor. Islah evlerindeki mekteplerde ıslah edilmesi lâzım gelen asgarî netice kodeksde aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

1 — Okur yazarlığı yaymak yani umumî ve siyâsî ümmiliği gidermek.

2 — Muayyen programla suçluları yüksek sesle okumaya alıştırmak.

3 — Mahkûmların okumak için intihap eyledikleri kitaplara nezaret

ve suçluların okudukları kitaplar hakkında kendileriyle müsahebeye bulunmak ve sair şekillerle mektep faaliyetini ilerletmek yolları yine kodekste ayrıca gösterilmiştir. Kodeks ıslah evlerindeki hars ve maarifi yaymak işlerini ilk önce maarif komiserliğine, idare cihetinden bırakılmış ise de sonradan kodekste yapılan tadilâtla bu işi bir zaman için adliye komiserliğine ve en sonra nedense dahiliye komiserliğine vermiştir. Kodeks maarifi yaymak suretile mahkûmları ıslâh eylemeği lüzumlu bulduğu gibi aynı zamanda mahkûmların istihsal sahasında çalışmalarının da ıslahlarına yarayacağını göz önünde tutmuştur. Bu saha suçlunun ıslahı noktasından mektep kadar ehemmiyetlidir. Böylelikle suçluların mektepteki faaliyetile istihsal sahasındaki faaliyeti arasında mütakabil bir münasebet temin edilmiş oluyor. Suçlunun istihsal sahasındaki faaliyeti sade emekçilikle alışkınlık itiyadını elde etmesi cihetinden değil, ıslah müddetini bitirip cemiyete avdet ettikten sonra kendisine bir iş ve bir kazanç vasıtası bulabilmesi noktasından çok lüzumludur. Bütün bu işler sayesinde ki suçluların fikir seviyeleri ve vatandaşlık hisleri inkişaf ettirilebilir. Ancak unutulmamalıdır ki ciddî ve akıllı idare, ıslah evleri memurlarının vazifelerini alâka ve itina ile başarmaları ve onların suçlulara doğru ve insanî (*Humanist*) muameleleri de mahkûmların ıslahları, terbiyeleri ve ahlâkları üzerinde müessir olan amillerdendir. Profesyonel terbiyeciden ziyade insanî muhit ve yaşayış tarzı terbiye eder.

Kodeksin esaslarından biri de ıslah bakımından ıslah evlerinin muhtelif rejimlere tâbi bulunması ve şartlı tahliye kaidesine ehemmiyet vermesi ve suçluların ıslah kabiliyetlerine göre bir ıslah evinden diğerine yani rejimi daha hafif olan ıslah evine nakli esasını kabul etmiş olmasıdır. İngilterede de kısmen tatbik olunan bu usule Sovyetlerde artıcı sistem diyorlar. Sıkı tecride tâbi mahkûmlar bile çalışmaya ve emekçiliğe olan istidatları ve ıslah kabiliyetleri nisbetinde seyyar ıslah ve mesai evlerine naklolunuyorlar. Ancak bunlar iş kolonilerine naklolunamazlar. Kodeks iş kolonilerini ancak amele mücrimlere tahsis etmiştir. Bu görüş artıcı sistemin istisnasıdır. Tabiatan insanlar karakter itibarile yekdiğerinin aynı olmadıklarından bu esas mahkûmlara da teşmil olunarak kodeks mahkûmları ilk orta ve yüksek derecelere ayrılmıştır. En yüksek derecede bulunan en fazla ıslah kabiliyeti bulunan, karakteri ıslaha uygun olandır. Böylelikle kodeks ıslah evlerinde bu derecelere mahsus hukukî vaziyeti tayin etmiştir. Yani yazışma (hariçle mektuplaşmak) yemek almak, ziyaretçiler kabul etmek, gezmek ve mezuniyet almak haklarından bu dereceler aynı şekilde istifade edemezler ve bu derecelerin birinden

diğerine geçmek mümkündür. Suçlular ıslahınefs ettikçe birinciden sonuncu yüksek dereceye kadar çıkarlar; fakat bu yüksek dereceden birinciye ve hattâ sıkı tecride de iniyorlar. Bu iniş suçluların yine kendi nefislerini ıslah edip etmiyeceklerine bağlıdır.

Sovyet Rus ceza kanunu ve ıslah ve çalışma kodeksi bir de seyyar ıslah evleri tesisini göz önünde tutmaktadır. Bu ıslah evlerinin rejimi hafif olup burada kâfi derecede ıslah eseri gösteren mahkûmlar bulundurulmaktadır. Mahkûmlar burada serbest hayata alıştırılıyor ve en yüksek derecede ıslah kabiliyeti gösteren suçluların haklarından istifade ediyorlar ve iş kolonilerindeki mahkûmlar gibi muhafızsız olarak ıslah evi dışında bazı işlere gönderiliyorlar. Bayram günlerinde mezuniyet almak, serbest olarak dışarıda gezmek hakkına maliktirler. Bundan başka ıslah evi dışında kendi ihtisasları istikametinde gündüzleri muhafızsız çalışmak hakları vardır. Böylelikle normal serbest hayata alıştıran bu serbest rejimin tatbiki aynı zamanda mahkûmların tam serbest hayata alışmak kabiliyetlerinin ölçülmesine ve kontrol edilmesine yarıyan en iyi bir usuldür. Bu rejim mahkûmlara mahkûmiyet müddetini bitirdikten ve serbest hayata kavuştuktan sonra geçinecek iş buluncaya kadar hayatlarını temin edecek parayı biriktirmeğe de imkân veriyor. Sovyetlerin ıslah metodlarında, fevkalâde ıslah kabiliyeti gösteren mahkûmların kalan mahkûmiyet müddetlerini şarta bağlayarak suçluyu kayuvermeleri de vardır.

Islah ve çalıştırma kodeksi Sovyet rejiminin temel görüşüne dayanarak mahkûmlar arasında da ictimai sınıf farklarını gözetmektedir. Biz bu husustaki tetkiklerimizi değiştirmeye lüzüm görmüyoruz. Ancak bir misal vermekle iktifa edeceğiz. *Amele sınıfından olan mahkûmların ahlâki kötütükleri ne kadar ağır olursa olsun ıslah evinde sıkı tecride tâbi tutulamazlar. Alemeleden gayri, ictimai sınıflardan birine mensup olan mahkûmların işledikleri suçun nev'i ne olursa olsun ıslah evinde hafif rejim demek olan yüksek ve üçüncü dereceye birdenbire geçirilemezler. Bunlar kodeksin ancak asgarî haklarından istifade ettirilebilirler.*

Islah işleriyle oğraşan müesseseler

Islah evleri Baş idaresi 12 birinci teşrin 922 de Sovyet Dahiliye Komiserliğine bağlı olarak kurulmuştur. Bu zamana değin cezaların infazı işle Sovyet Adliye Komiserliği yanında bulunan "Islah ve çalışma dairesi,, meşgul bulunuyordu. Islah evleri baş idaresi birkaç şubeden ibarettir :

1 — İdare ve ıslah şubesi,

- 2 — Çalıştırma istismar şubesi,
- 3 — İslah evlerinin ihtiyaç ve erzakını temin eden şube,
- 4 — Muhafızlık şubesi.

Evvelce vilâyetlerdeki ıslah evleri 921 23/24 sayılı Dahiliye komiserliği talimatına göre vilâyet icra komiteleri nezdinde bulunan adli işler müdürlüğüne tâbi bulunuyordu. Vilâyet adli işler müdürlüğü kaldırıldıktan sonra ıslah evleri üzerinde kontrol ve nezaret hakkı vilâyet müddei umumilerine verildi. Bundan sonra Dahiliye komiserliğinin 4 Ağustos 923 tarihli buyruğu ile vilâyetlerdeki ıslah evleri idarî teşkilâtı yeniden kurularak vilâyet ve geniş mıntaka müfettişliklerine ayrıldı. Bu müfettişler Dahiliye komiserliğindeki teftiş heyeti tarafından tayin ve ıslah evleri baş idaresi tarafından memuriyetleri tasdik olunur.

İkinci genel Sovyet Rusya merkezi İcra Komitesi II inci toplantısında koyduğu iş kanununun II inci maddesi sarahatile bu teşkilâtları muhafaza etmiştir. Bu kanuna göre vilâyet ve mıntakalarda bulunan ıslah evleri yukarda yazılı müfettişliklere tâbi bulunmalıdır. Bundan başka mahpusları ıslah ve çalıştırma kodeksinin hususî maddelerine göre kurulan “taksim ve tasnif,” komisyonları ve mahkûmları çalıştıran bürolar ve “müddetlerini bitiren,” mahkûmlara “yardım komitesi,” de bu müfettişliklere tâbidir.

Vilâyetlerde bulunan taksim ve tasnif komisyonu

Bu komisyon ilk olarak Sovyet Hükûmetinin 23 tammuz 918 tarihli emrile kurulmuş ve Sovyet ceza muhakemeleri usulü kanunile teyit olunmuştur. Bu komisyonun vazifesi mahkûmları ıslah evlerine dağıtmak, yerleştirmek, vilâyet dahilinde bir ıslah evinden diğerine nakletmek, mahkûmların ıslah evindeki derecelerinin tanzimile birinden diğerine geçirmek, fevkalâde ıslah kabiliyeti gösteren mahkûmların şartlı veyahut şartsız olarak tahliyeleri için mahkeme nezdinde teşebbüste bulunmak ve yeni hapishaneler inşası için çalışmaktan ibarettir.

Taksim ve tasnif komisyonu amele ve köylü müfettişliği komiserliğinin vilâyetteki mümessilinin başkanlığı altında ıslah evleri vilâyet müfettişliği, vilâyet mahkemesi azalığı, amele sandıklarının vilâyet mümessilliği ve mahkûmiyet müddetini bitirenlere yardım komitesi azalığından teşekkül eder. Bundan başka müddei umumî veyahut muavini ve sıhhat ve içtimâî yardım vekâletinin mümessili sıfatile doktor da bu komisyonun içtimalarında bulunabilir. Reşit olmayan suçlu çocuklar hakkındaki müzakereye maarif müdürü de alınıyor. Bu otoriter hey’et mahkûmiyet müddetinin yarısını çekerek ıslah eseri gösteren suçluyu res’en dahi şarta bağliyerek salıverebiliyor. Böylelikle mahkeme suçlu

görüneni mahkûm ettiği zaman onu nasıl ahlâk kötülüğü derecesine göre mahkûm ediyorsa, taksim ve tasnif komisyonu da mahkûmun ıslah evlerindeki ıslah kabiliyetini ölçerek hakkında muamele yapıyor.

Nezaret komisyonu.

Bu komisyon ilk olarak 922 de konulan ceza kanununun 51 inci maddesi ile ıslah evleri yanında taksim ve tasnif komisyonuna yardımcı bir müessese olarak kurulmuştur. Komisyonun vazifeleri ıslah ve çalıştırma kodeksinin 19 uncu ve 22 inci maddelerinde gösterilmektedir; Bu komisyon her vilâyetteki ıslah evi kaza dairesinde bulunan merkez halk (sulh) hâkimi riyasetinde amele sendikleri mümessilliği ve müddei umumiliğin azalıkları ile teşekkül eder Komisyon mevkûfların tasniflerine, diğer ıslah evlerine nakillerine bakmak ve meşruten tahliyeleri lâzım gelenler hakkında teşebbüste bulunmak ve mezuniyet vermek salâhiyetine maliktir.

Müddei umumilik.

Sovyet hükûmetince konulan kanunların yerinde tatbik olunmasına ve cezaların usulü dairesinde infazına nezaret eder ve cezaların infazı işleriyle her vilâyette müddei umumî muavinlerinden biri meşgul olur.

Mecburî iş bürosu.

Mahkûmlara iş borsası vasıtasile iş bulmak mes'elesi güçlüklerle karşılaştığı için bu büro kurulmuştur. Mahkûmlara iş bulur, bunları sıra ve intizamla işe gönderir ve hesaplarını görür.

Sovyet ıslah usulünün tenkidi

Sovyet ıslah ve mesai kodeksinin bir çok yerinde kaydedildiği gibi esaslarını yukarıda yazdığımız ıslah usulü (artıcı sistemidir).

Ceza hukuku ile yakından uğraşan herkes artıcı sistemin *Penitansiyer* ilminin son sözü olduğunu bilirler. Bu usulün menşei İrlândadadır. *Progressif Stage* yahut *Probation system* dedikleri, mahkûmların İngiltereden Avusturalyaya öteden beri sürgün edilmeleri usulünün ıslah edilmesi münasebetile doğmuştur. Bu usulün esası mahkûmu kendine de yarayacak bir şekilde semereli olarak çalıştırmak suretile yavaş yavaş serbestiye alıştırmaktır. Bu usul suçlunun mahkûmiyet müddetini muayyen safhalara ayırmak yolu ile tatbik olunur.

İkinci safha — daha uzun süren ve mahkûmun diğer mahkûmlarla birlikte semereli bir şekilde çalışması ve yaşaması safhasıdır. Bu usul meşhur (OBERN) ıslah tarzına yaklaşmaktadır. Suçlunun mahkûmiyet hayatının ilerisi bu safhada göstereceği ıslah kabiliyetine bağlıdır. Bu

safhada suçlular sovyet usulünde gördüğümüz gibi (ilk, orta ve yüksek) derecelere ayrılmaktadırlar. (Profesör Mints : ceza hukuku sahife 175 - birinci cilt - Riga 925)

Üçüncü safha — İslah kabiliyeti gösteren mahkûmlar, rejimi daha hafif olan ve ilk olarak İrlandalı Valter Kıroftun, yaptığı tipte tesis olunan ıslah evlerine naklolunurlar. Burada mahkûmun üzerinden hapishane elbisesi çıkarılır ve nefesine itimat telkin etmek için kendisine itimat olunur bir hale konur ve ahlâkî seviyesinin yükselmesine çalışılır.

Dördüncü safha — mahkûmlar ıslah evleri müdürlüğünün nezaretinde kalmakla beraber ayrı serbest bir şekilde idare olunur ve ıslah evinin dışına muhafızsız bırakılır ve çalıştırılır ve ıslah evi ile olan alâkasını kesinciye kadar bu vaziyette kalır. Bundan da anlaşılıyor ki Sovyetlerin tatbik eyledikleri ıslah usulü İrlandada kısmen tatbik olunan artıcı sistemdir.

Elâziz sulh hâkimi
Hüseyn Baghara

34